

**Dit is
ons verhaal**

Het nieuwe vmbo voor Lelystad

SVOL

Stichting voor Voortgezet Onderwijs
Lelystad

Colofon

Teksten:

Judit Weekenborg, Geesje van Slochteren,
Birgit Vervoorn en Rhody Matthijs

Eindredactie:

Birgit Vervoorn

Design:

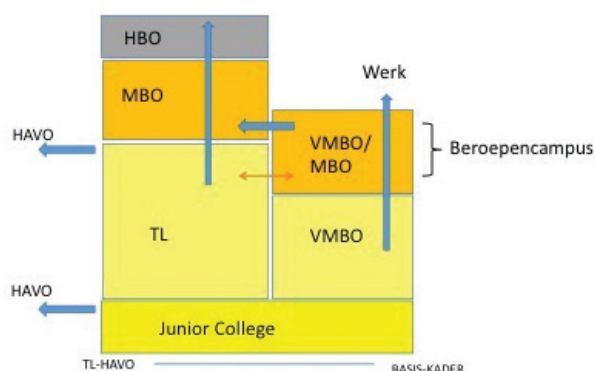
Roeland Visser - CreatieveVrienden

Projectbegeleiding:

Remy van Kasteren

Een uitgave van de Stichting voor
Voortgezet Onderwijs Lelystad – juli 2017
Alle rechten voorbehouden.

Inhoud

Dit is ons verhaal

Het nieuwe vmbo in Lelystad wordt ontworpen, ontwikkeld en uitgevoerd door de docenten zelf. Dit boekje is het resultaat van maanden nadenken, lezen, ontwerpen, bespreken, uitwisselen, leren en keuzes maken.

Zo doen we elk jaar een stap op weg naar de Campus 2020. In 2017/18 ontwikkelen we verder en toetsen we ideeën in de praktijk.

Maar eerst vieren we deze opbrengst. Wat is er een werk verzet!

Colofon	2
Voorwoord	3
inhoudsopgave	3
Procesbeschrijving	4
1. Leren met ruggengraat	9
1.1 De wereld is nooit af	10
1.2 Breinontwikkeling en zelfregulatie	10
1.3 Inrichting van het leerproces	11
1.4 Onderwijsconcept	12
2. Programmagestuurde werken met leertaken	15
2.1 Passende leerroutes	16
2.2 In samenhang en contextrijk leren	16
2.3 Leer het mij zelf te doen	17
2.4 Inrichting van het leerproces	17
2.5 Uit het team	18
2.6 Pijlers van programmagestuurde werken	19
3. Loopbaanleren	21
3.1 Loopbaangerichte leeromgeving	22
3.2 Uit het team	24
3.3 Pijlers van loopbaanleren	25
4. Dagindeling: de uitgangspunten	27
4.1 Dilemma's in de huidige organisatie	28
4.2 Het ontwerp - alles hangt samen	28
4.3 De combi-les als nieuwe leseenheid	29
4.4 Pijlers van de dagindeling	29
4.4.1 De basisstructuur van de week	30
4.4.2 Week van de leerling - b/k	30
4.4.3 Week van de leerling - tl	31
4.4.4 De week van de docent	32
4.5 Uit het team	32
Bijlages bij hoofdstuk 4	33
Bronnen	36
5. Nieuwe profielen vmbo	38
5.1 Ontwikkeling leertaken PIE	40
5.2 Structuurklassen	41
5.3 Voorbeeld leertaak BWI	42
6. De vmbo-mbo ontwikkeling	44
6.1 Leerroutes	46

Wat is er een werk verzet!

Het vmbo cluster stond in het schooljaar 2016/2017 voor een opdracht in drie delen. De invoering van het nieuwe vmbo, de uitwerking van het cluster en de invulling van de doorlopende leerweg met het mbo. We zijn daarom in drie groepen aan de slag gegaan. De bk-docenten beroepsgericht, alle vmbo-docenten en een gemengde groep vmbo/mbo met vooral leidinggevenden.

	juli 2016	januari 2017	juli 2017	januari 2018	augustus 2018
Nieuw vmbo examen					
		Profielvakken in leertaken vastleggen		Start profielvakken in leerjaar 3	
Vmbo cluster		Dossier 1 en 2	Dossier 3 - 6	Uitwerken op niveau van de les	
	Onderwijs in dossiers	Bedrijfsbezoek	Afsluiting		
Vmbo/mbo		Aanbod programma's	Keuzedelen	Uitwerken	Pilot
		Structuur van leerroute			

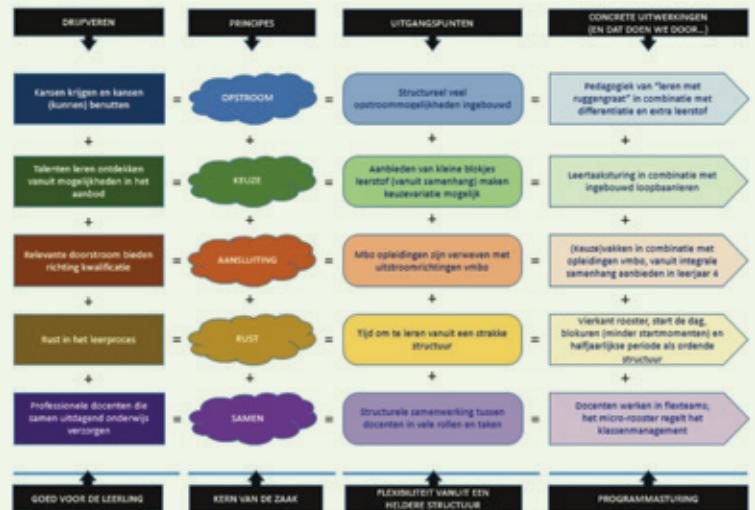
De eerste groep, de bk-docenten, leverde een enorme prestatie. Zij hebben het hele verplichte programma in leertaken geschreven. Dit was ploeteren, want nieuw voor iedereen en ook meteen een bovenschoolse opdracht. Zo werden deze collega's de pioniers van ons gezamenlijke vmbo-cluster: docenten uit drie scholen met verschillende culturen en ervaringen gingen samen aan het werk. Dat verliep niet altijd zonder slag of stoot.

Sommigen gingen snel van start, voor anderen was het zoeken naar een goede gezamenlijke werkwijze. Maar.... wát een opbrengst! Tientallen leertaken en een programma dat klaarligt voor volgend schooljaar. Het is geweldig.

De tweede groep over de clusterontwikkeling betrof iedereen en was dus 110 collega's groot. Elke eerste dinsdag van de maand werd een dossier besproken dat essentieel is voor het nieuwe cluster en allen werd gevraagd mee te denken en een bijdrage te leveren. De onderwijsontwerpgroep, 20 collega's uit de drie scholen, begeleidde de workshops en bereidde deze bijeenkomsten ook voor. Dat was elke keer weer een hele klus. We hebben wat nagedacht samen, mogelijkheden afgewogen, materiaal bediscussieerd, ondersteund door talrijke pizza's als we de avond in gingen. Uiteindelijk is over elk dossier een hoofdstuk geschreven dat is opgenomen in dit boek. Deze hoofdstukken samen vormen het onderwijsconcept en kunnen volgend jaar verder worden uitgewerkt.

Inrichting ontwikkeljaar 2016-2017

Ontwerpgroep:
voorbereiding en besluitvorming
op basis van input

Over de derde groep hebben nog niet veel collega's iets gehoord. De groep van 15, een combinatie van vmbo en mbo leidinggevend en enkele docenten hebben een structuur bedacht waarmee we een doorlopend curriculum kunnen maken van leerjaar vier vmbo en leerjaar één mbo. Niet eenvoudig, omdat de opbouw van de programma's zo moet aansluiten dat leerlingen leerroutes kunnen boeken. Daarnaast moeten de leerroutes passen bij de (toekomstige) werkgelegenheid in de omgeving. Ook hier is grote voortgang geboekt. De structuur met verschillende leerroutes ligt er, een aantal keuzevakken wordt in samenspraak vastgesteld en de basis van het leerproces - het leren met ruggengraat - krijgt een vervolg in Studeren met Topmentaliteit op het roc.

Kortom: drie opdrachten, drie opbrengsten - wat hebben we een werk verzet!

Nienke Runge – docent Engels - SG De Rietlanden

“Laat anderen de fundamenteën maar leggen, dacht ik toen de ontwikkelgroep voor het toekomstige onderwijs begon. Laat mensen die er meer van weten dan ik de lijnen eerst maar uitzetten. Daarna help ik graag met de verdere invulling. En zo is het ook gegaan.

De oorspronkelijke groep werd verdubbeld in omvang, omdat iedereen een ‘maatje’ ging vragen. En één van die maatjes was ik.

Eerst voelde het een beetje als een verplichting. Het ‘moeten’ had de overhand.

Wat ik van tevoren niet wist is dat ik het ook nog zo leuk zou vinden. Dat ontdekte ik na een paar bijeenkomsten. Het is een leuke groep mensen. Mensen die wat verder kunnen kijken dan hun neus lang is, mensen die wat durven en vooral mensen met een positieve spirit. Wat ook een mooie bijkomstigheid aan dit proces is: je ontmoet eens andere mensen.

Om meer maatwerk te kunnen leveren, willen we werken met leertaken. Daarmee hangt een totaal andere organisatie samen die ervoor zorgt dat leerlingen letterlijk en figuurlijk de ruimte krijgen om hun eigen route te volgen. Zowel op het gebied van gebouwen als bijvoorbeeld op het gebied van ICT zijn we daar nu nog niet op ingericht. Alles moet goed ontwikkeld zijn om ons plan te laten slagen. Het zal voor sommigen een verschil van dag en nacht zijn. Van vakje-boekje-schriftje naar iedere leerling een eigen leerroute in een organisatie die ervoor zorgt dat dat kan.

Ik woon al lang in Lelystad en dit is uniek voor deze stad! Het is altijd al geweest zoals het nu is en nu gaan we iets nieuws neerzetten. Het is heel bijzonder om daar nu onderdeel van te mogen zijn. De komende jaren worden denk ik wel heel ingewikkeld. Het wordt puzzelen, misschien zelfs een beetje rommelig, maar als we daar samen de lol van in kunnen zien, denk ik dat we over 5 jaar kunnen zeggen: kijk, dat hebben we toch maar mooi gedaan.”

Arjen van der Meulen – docent lichamelijke opvoeding - SGL

“Ik ben in tweede instantie in dit project gestapt. Een collega waar ik veel contact mee heb en waar ik ook wel tegenop kijk, Chris Mondt, vroeg mij om mee te doen en die kans heb ik met beide handen aangegrepen. Ik denk namelijk dat het huidige onderwijs de leerlingen niet begrijpt en de leerlingen begrijpen het onderwijs ook niet goed. Eigenlijk heb ik achteraf zelfs spijt dat ik me niet vanaf het begin heb aangemeld voor de ontwikkelgroep. Ik dacht toen dat ik er als jonge gymdocent nog niet zo goed tussen zou passen. Mensen zeggen nu tegen me: Waarom heb je het niet gedaan? En ik vind het ook enorm jammer, maar ik ben blij dat ik daarna toch ben ingestapt.

De verschillen tussen de mensen in de groep maken de groep sterk. Ik ben heel positief, misschien wel té positief, maar er zit dan ook altijd wel iemand bij die juist heel kritisch is. Die persoon dwingt ons dan om altijd kritisch te blijven kijken en ik probeer juist iedereen positief te houden. Die mix, die balans, maakte het uiteindelijke product steeds beter. We houden elkaar scherp en er is veel ruimte voor al die verschillende perspectieven.

Als lid van de ontwikkelgroep zit je een stuk dieper in de materie dan collega's die alleen tijdens SVOL-middagen aanschuiven. Dat vind ik ook wel een mooie positie. Als er dan tijdens een rapportvergadering gesproken wordt over de onmogelijkheden van onze huidige roosters, kan ik ze vertellen wat eraan komt en daarmee kan ik ook iets van ons vertrouwen in de toekomst meegeven aan mijn collega's.

De wereld ziet er nu gewoon heel anders uit dan toen we de huidige onderwijsvorm bedachten en de wereld is veel sneller en meer veranderd dan ons onderwijs. Daarin hebben we dus een flinke inhaalslag te maken. Dat dat echt moet, staat voor mij buiten kijf. We zijn nu aan het uitzoeken op welke manier we dat precies gaan doen.”

**Nicole Schooneman –
docent biologie - ISG Arcus**

“Meedenken, ideeën aandragen. Ik ben enorm blij dat ik al vanaf het allereerste begin betrokken ben bij de ontwikkeling van het nieuwe vmbo-cluster. Ik wilde namelijk persé zelf bijdragen, omdat het gaat over de toekomst van mijn leerlingen en van mijzelf. Niet alleen wilde ik weten wat er gebeuren ging. Ik wilde ook wat te zeggen hebben. Je kan altijd wel afgeven op van alles en nog wat, maar dit was voor mij de manier om ook werkelijk invloed uit te oefenen.

Ik voelde de noodzaak voor de verandering heel erg. Het is voor mij duidelijk dat er heel anders onderwijs gegeven moet worden, om al die verschillende leerlingen te kunnen bedienen.

Zo stond vanaf het begin voor mij voorop dat we veel meer in de richting van meer individueel onderwijs moesten gaan. Dat zie je nu onder andere terug in het werken met leertaken.

Omdat ik vanaf het begin betrokken ben, kijken collega's ook naar mij als het gaat over de toekomst. Daarmee ben ik ook een soort ambassadeur geworden, merk ik vooral op SVOL-middagen. Dat vind ik prima, al weet ik natuurlijk nog niet alle antwoorden op vragen. Het is een plan in ontwikkeling dus nog niet alles is helemaal uitgedacht. Dan is het wel lastig als mensen vragen stellen vanuit een negatief beeld. Dan zou ik willen dat ik de know-how had die Remy van Kasteren heeft. Hij begeleidt ons en weet zo ontzettend veel. Om negatieve kritiek adequaat te pareren heb ik dan soms toch te weinig bagage.

Toch blijf ik met veel plezier en trots één van de kartrekkers van dit traject. Ik geloof in dit plan en vind het leuk om nieuwe dingen te leren, andere mensen te leren kennen en samen te werken aan iets moois. Daar hoort ook een kritische houding bij, maar vooral om onszelf scherp te houden in de richting van 2020.”

**Arjen
van der Meulen**

Nienke Runge

**Nicole
Schooneman**

Leren met Ruggengraat

Dit eerste hoofdstuk gaat over het DNA van de beroepencampus, waarbij de centrale vraag is: "Wat moeten we als team doen om leerlingen succesvol te laten zijn en hoe kunnen we dat borgen in het onderwijsconcept?"

Om deze vraag te beantwoorden starten we met een oriëntatie op de wereld waarin we leven. Via inzichten over ons brein komen we bij uitgangspunten voor het inrichten van het leerproces. In de laatste paragraaf leggen we de verbinding met de elementen in het onderwijsconcept.

1. LEREN MET RUGGENGRAAT

LEREN MET RUGGENGRAAT: WAAR HEBBEN WE HET OVER?

- Doelen stellen, resultaten boeken, ergens goed in worden
- Regie voeren over het eigen leerproces
- Je motor aanzetten en volhouden
- Impulsen beheersen, met aandacht je werk doen
- Nieuwe ervaringen opdoen en daarna keuzes maken
- Terugkijken en vooruitkijken, reflecteren op eigen gedrag en resultaten
- Weten wat bij je past, waar je blij van wordt

1

De wereld is nooit af

We leven in een uitdagende tijd. Nooit eerder werden we dag in dag uit zo blootgesteld aan oneindige stromen informatie, of we dat nu willen of niet. Wij nemen veel meer informatie tot ons dan we kunnen onthouden of waarop we kunnen reageren. Deze informatiestroom maakt ook dat ontwikkelingen en veranderingen sneller gaan. Ontwikkelingen die vandaag hun intrede doen, kunnen morgen alweer achterhaald zijn door iets nieuws. Dit kan het gevoel geven dat we in een permanente staat van instabiliteit leven. We leven in een VUCA-wereld, zoals Sitskoorn dat noemt, die gekenmerkt wordt door vier begrippen:

- a. **Beweeglijkheid (Volatility)** staat voor de aard en dynamiek van de verandering en de snelheid waarmee deze plaatsvindt.
- b. **Onzekerheid (Uncertainty)** staat voor onvoorspelbaarheid van gebeurtenissen en de mate waarin we ons van zaken bewust zijn.
- c. **Complexiteit (Complexity)** staat voor de hoeveelheid variabelen die bij zaken een rol spelen en de verwarring die hierdoor ontstaat.
- d. **Meerduidigheid (Ambiguity)** staat voor het gebrek aan duidelijkheid, de verwarring tussen oorzaak en gevolg.

De wereld van vandaag de dag is:

- complex
- onvoorspelbaar
- onzeker
- voor meerdere uitleg vatbaar

Dit geldt niet alleen voor de maatschappelijke ontwikkelingen, maar speelt ook in onze persoonlijke levenssfeer. We leven in een wereld van mogelijkheden en kansen, maar ook van afleidingen en verleidingen. Als we doelen willen bereiken, moeten we hiermee leren omgaan.

We hebben (nieuwe) vaardigheden nodig; deze tijd doet een beroep op ons vermogen om **zin van onzin te scheiden, prioriteiten te stellen en ons eigen gedrag te reguleren**. Deze nieuwe tijd heeft ook consequenties voor school, opleiding en arbeid. Voorheen leerde je een vak en kon je met deze kennis en de vaardigheden een tijdje vooruit. In een tijd waarin veranderingen en ontwikkelingen ten gevolge van technologisering steeds sneller gaan, is dit niet langer het geval. Leren is noodzakelijk om bij te blijven. Werken en leren raken met elkaar verweven.

Hoe bereid je leerlingen voor op deze realiteit? Welke kennis en vaardigheden doen er echt toe? Hoe leer je leerlingen de kostbare tijd zo goed mogelijk te benutten met het oog op de toekomst? Wat betekent Leren met Ruggengraat?

2

Breinontwikkeling en zelfregulatie

Het brein ontwikkelt zich tot het 25e levensjaar en blijft daarna het hele leven plastisch en leerbaar.

De samenleving mag dan wel onzekerder en complexer zijn dan in de 20e eeuw, we weten inmiddels ook dat we als mensen toegerust zijn met een brein dat het hele leven plastisch en leerbaar blijft. Dit flexibele brein is het perfecte instrument om in een snel veranderende wereld te overleven en is in staat om zich continu aan te passen op basis van prikkels uit de omgeving en ons eigen gedrag. Wat we doen, denken, voelen, ervaren vormt ons brein en wie we in de toekomst zullen zijn.

Kortom: het brein is plastisch en omgevingsfactoren zijn bepalend voor de mate van rijping van het brein, binnen de grenzen die in de genen zijn vastgelegd. Zo hebben verschillen tussen leerlingen onder andere te maken met de rijpingssnelheid en de prikkels die zij thuis en in hun vrije tijd tegenkomen. Dus ook een traag groeiende boom kan uiteindelijk de hoogste worden.

1. LEREN MET RUGGENGRAAT

Belangrijk voor het begrijpen van gedrag en cognitie in de puberteit en vroege adolescentie zijn de zogenaamde executieve functies, de functies die ons in staat stellen ons gedrag te reguleren. Het aanleren van regulatieve vaardigheden is bijzonder relevant in voorbereiding op een veranderende wereld. Vanaf de kindertijd leren we het starten en stoppen van gedrag, het wisselen van activiteit en het vasthouden van aandacht. In de puberteit komen daar vaardigheden bij zoals zelfregulatie, waarbij de leerlingen langzamerhand hun eigen leermeesters worden. Reflecteren, zelfevaluatie en het maken van keuzes. Maar ook het kunnen wisselen van perspectief. Je kunnen inleven in de ander en een plaats innemen in een groep. Vaardigheden waar wij ook in ons huidige onderwijs aandacht aan besteden, maar die in de huidige context van levenslang leren een meer structurele aanpak behoeven.

Regulatieve vaardigheden met een piek in de puberteit:

- zelfregulatie
- zelfevaluatie
- wisselen van perspectief
- keuzegedrag

3

Inrichting van het leerproces

Als we willen dat jongeren vooral dát ontwikkelen wat ze nodig hebben om succesvol te kunnen zijn in deze wereld, dan moeten we daar aandacht aan besteden op school. Wat betekent dit voor de inrichting van het onderwijs en het leerproces? Waarin moeten we jongeren trainen met het oog op de veranderende wereld?

Ergens goed in worden vraagt om een stevige en goed georganiseerde basiskennis, zodat transfer kan plaatsvinden naar nieuwe situaties en de basiskennis steeds verder kan worden uitgebreid. In de kern gaat het er dan om dat we leersituaties organiseren waarin leerlingen diepgaand kunnen oefenen en leren. Dat we leersituaties creëren waarin leerlingen meer leren over minder lesstof en leren in betekenisvolle contexten.

Lesgeven is dan gericht op het ontwikkelen van doe-, denk- en leeractiviteiten en minder op het overdragen van leerstof van docent naar leerling. Ten opzichte van de huidige inrichting van het onderwijs betekent dit: meer diepgang en variatie in leren, meer aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling van leerlingen en individuele leervragen, vergroten van zelfinzicht, ruimte voor initiatief en veel aandacht voor het oefenen van de 21e eeuwse vaardigheden. Dit betreft leer- en innovatievaardigheden, de omgang met informatie, media en ict en carrière- en levensvaardigheden.

Deze vaardigheden vinden allemaal een plek in onderstaande driedeling. De cognitieve vaardigheden, de interpersoonlijke en intrapersonlijke vaardigheden.

Focus op algemene 21e eeuwse basisvaardigheden in de vorm van:

- cognitieve vaardigheden
- interpersoonlijke vaardigheden
- intrapersonlijke vaardigheden

Cognitieve vaardigheden

Met een stevige basiskennis zijn leerlingen in staat om kritisch met informatie om te gaan en nieuwe problemen op te lossen. Basale vaardigheden kunnen vakspecifiek zijn, maar het kan ook gaan om algemene vaardigheden, zoals bijvoorbeeld informatie opzoeken, het lezen en begrijpen van een grafiek, argumenteren, oorzaak-gevolg relaties herkennen, kritisch denken en problemen kunnen oplossen.

Interpersoonlijke vaardigheden

Interpersoonlijke vaardigheden richten zich op een goede omgang met anderen, zowel in toekomstige werksituaties (collega, leidinggevende, klant) als in maatschappelijke en persoonlijke sfeer. Basale vaardigheden zijn gericht op communicatie. Denk daarbij aan (jezelf) presenteren, samenwerken in een klein team, jezelf kunnen verwoorden, leren luisteren en een dialoog voeren.

Intrapersonlijke vaardigheden

Intrapersonlijke vaardigheden hebben betrekking op vaardigheden in het domein van zelfregulatie in het leren. Basale vaardigheden zijn: doelen stellen, monitoren van voortgang, zelfreflectie, weerstand bieden aan verleidingen en prikkels, omgaan met tegenslag, aanpassingsvermogen, productiviteit en verantwoordelijkheid nemen, enzovoort.

De drie domeinen zijn niet volledig van elkaar te scheiden, maar bieden wel houvast in het onderscheiden van wat belangrijk is voor leren in een veranderende wereld. De expliciete aandacht voor intrapersonlijke vaardigheden in het onderwijs is relatief nieuw, maar onmisbaar om succesvol te kunnen zijn.

Onderwijsconcept

Hoe zien we dit allemaal terug in het nieuwe onderwijsconcept van het vmbo-cluster? Wat is nodig voor een rijke en gevarieerde leeromgeving waarin jongeren verschillende ervaringen opdoen, plezier hebben in het ontdekken van nieuwe dingen, talenten ontwikkelen en keuzes maken, zichzelf kunnen sturen en oefenen in uiteenlopende situaties ter voorbereiding op volwassen functioneren in de samenleving?

Pijlers van het onderwijsconcept

- *Pedagogiek van vertrouwen*
- *Aandacht voor persoonlijke ontwikkeling*
- *Betekenisvol en uitdagend*
- *Flexibel programmagestueerd onderwijs*
- *Doorlopende leerroute vmbo/mbo*
- *ICT als middel om te leren*
- *Leraren werken samen op de werkplek*

Het vraagt om een andere organisatie van het onderwijs. We willen voor elke leerling een passende leerroute realiseren en ruimte maken om op verschillende manieren te leren. Het eenvoudig inoefenen van basiskennis naast de complexe opdrachten waarin kennis moet worden toegepast. Het schools en directief leren naast open en uitdagende vakspecifieke of vakoverstijgende projecten. Een meer theoretische aanpak naast het leren door doen, dat voor alle leerlingen van belang lijkt. Waarbij we met een betekenisvolle context willen aansluiten op de individuele aanleg en behoeften van leerlingen en op de eigen leefomgeving in Lelystad.

De docent is hierbij de vakinhoudelijk expert en met collega's in het team deskundig op het gebied van leerprocessen, groepsprocessen en groeiprocessen. Kortom, de pijlers van het nieuwe onderwijsconcept zijn:

1. Pedagogiek van vertrouwen

Ervaren en onderzoeken wat je kunt, vertrouwen krijgen in jezelf, doorzetten en fouten durven maken. Dit kan alleen in een veilige omgeving. We maken een school waarin de leerling gezien, gekend en gestimuleerd wordt. Waar op basis van gelijkwaardigheid wordt gewerkt, kijkend naar het talent van de leerling, met waardering waar leerlingen goed in zijn. Een school waarin we durven loslaten én er tegelijkertijd naast blijven lopen en waar we uitgaan van de goede intentie van iedereen.

2. Aandacht voor persoonlijke ontwikkeling

Meer aandacht voor individuele verschillen vraagt om een intensieve vorm van coaching en begeleiding. De persoonlijke ontwikkeling krijgt vorm in loopbaanleren, een begeleidingslijn van leerjaar 1 tot en met 4, waarin leerlingen regie leren voeren over hun eigen leerloopbaan. Dit is niet alleen gericht op 'wat je later wilt worden', maar ook op het kiezen van programmaonderdelen die in het hier en nu aansluiten bij de motivatie en capaciteiten van de leerling. Door de reflectie op de ervaringen en de dialoog die hierover gevoerd wordt, vergroot de leerling het inzicht in zichzelf.

3. Betekenisvol en uitdagend

Het creëren van diverse en rijke leerervaringen vraagt om ruimte, zowel fysiek als in tijd. Met minder startmomenten en langere lestijden ontstaat meer rust in de school en de mogelijkheid om meer buiten de school te leren. Docenten werken samen en bepalen gezamenlijk hoe de leertijd wordt ingedeeld.

1. LEREN MET RUGGENGRAAT

4. Flexibel programmagestueurd onderwijs

Kansen bieden (waar mogelijk doorstromen en opstromen) is één van de principes van het onderwijsconcept. De ontwikkeling die leerlingen in de puberteit doormaken is zo divers dat goed onderwijs inspeelt op individuele leerbehoeften. Dit vraagt om flexibel en gemodulariseerd onderwijs waarin leerlingen hun eigen leerroute kunnen volgen. Zo kunnen leerlingen keuzevakken kiezen, vakken op een hoger niveau afsluiten of een extra vak volgen.

5. Doorlopende leerroute vmbo/mbo

In een intensieve samenwerking met het mbo College Lelystad worden de profielen van het vmbo en opleidingen in het mbo op elkaar afgestemd. Dit geldt evenzeer voor de life skills (de beroepshouding en algemene beroepsvaardigheden). Leerlingen met bepaalde keuzevakken op het vmbo kunnen leerwinst boeken op het mbo. De verwachting is dat meer leerlingen doelgericht en gemotiveerd doorstromen. Niveau 2-leerlingen stromen met een startkwalificatie uit naar een werkplek of leren verder op niveau 3. Leerlingen op niveau 3 en 4 volgen een aansluitingsprogramma dat leidt tot leerwinst in het mbo met waar mogelijk een succesvolle aansluiting op het hbo. Leerlingen met havo-ambitie volgen een eigen aansluitingsprogramma voor de overstap naar het h/v-cluster.

6. ICT als middel om te leren

In een wereld waar veranderingen worden aangejaagd door de informatisering en de technologisering, wordt op school intensief gebruik gemaakt van ict-toepassingen om het leren te ondersteunen. Elementen hiervan zijn: een portal die toegang verschaft tot het onderwijsprogramma, het gebruik van digitale leermiddelen en vooral toetsen, een intelligent leerlingvolgsysteem dat inzicht geeft in voortgang en suggesties doet voor vervolg, enzovoort.

7. Leraren werken samen op de werkplek

Leraren werken op de werkplek in teams samen met de leerlingen. Achter de schermen ontmoeten ze elkaar regelmatig om het onderwijs te ontwikkelen en problemen waar ze tegenaan lopen op te lossen. Ook voor de docent zijn werken en leren verweven processen.


```
value = float(value
): value = float(value
tmpFormat = 14 #Replace str
str(key)) tempString = tempStr
str(int(value*pow(10,14-tmpFormat
string elif(typeOfFID == "BUFFER"):
string = tempString.replace("czField
string elif(typeOfFID == "ASCII_ST
"buffer") tempString = tempSt
wordStats: If "<name value=" in li
group(1) If "</Message>" in li
"onlyFile"
If not os.path.exists(pat
group(2) filename = re.searc
```

Programmagestuurd - werken met leertaken

PROGRAMMASTURING EN LEERTAKEN: WAAR HEBBEN WE HET OVER?

- Leertaken maken het mogelijk dat leerroutes van leerlingen van elkaar verschillen binnen eenzelfde leeromgeving
- Een leertaak beschrijft leerdoelen, werkwijze en beoordelingscriteria voor de leerling en is een sturingsinstrument voor leerling én docent
- Leertaken structureren het leerproces en bieden leerlingen houvast, met de leertaak kunnen leerlingen zelfstandig aan de slag
- Leertaken maken het makkelijk om feedback te geven voor leerling en leraren op inhoud en/of leerproces

1

Passende leerroutes- maatwerk door de leertaak

Op dit moment ordenen we leerlingen op niveau in vaste, vaak grote groepen waarin ze allemaal dezelfde dingen doen, op dezelfde wijze en in hetzelfde tempo. Dit is een systeem dat niet gemaakt is om maatwerk te bieden en verschillen tussen leerlingen de ruimte te geven. Voor het realiseren van passende leerroutes is een grotere flexibiliteit nodig. Met andere woorden, als wij echt ons onderwijs op de leerlingen willen kunnen afstemmen, dan moet onze organisatie dit niet alleen mogelijk, maar ook vanzelfsprekend maken.

Met het nieuwe concept houden we rekening met verschillen en bieden we een passende leerroute voor elke leerling.

Passend wat betreft het niveau: we maken leerroutes voor de basis- tot en met tl/havo-leerlingen. Passend wat betreft ondersteuningsbehoefte: is er een beperkte of grote ondersteuningsbehoefte? Is de ondersteuning gericht op de leerstof en/of het leerproces? Passend wat betreft de interesse van de leerling: wat moet de leerling, wat kan de leerling, wat wil de leerling?

In het onderwijsconcept realiseren we passende leerroutes gericht op:

a. Niveau. Leerlingen maken keuzes in de leerroutes.

In het junior college betreft dit een eerste keuze in niveau. Leerlingen die een hoger niveau voor een vak willen proberen of aankunnen, moeten de kans krijgen om op dat hogere niveau aan de leerstof te werken. Dit is zichtbaar in elke richting en/of jaarlaag.

b. Interesse. In de gehele route kunnen leerlingen leerstofinhoudelijke keuzes maken.

- Het junior college start met oriëntatieprogramma's beroepsgericht, onderzoeken en ontwerpen, kunst en cultuur en sport. Leerlingen kunnen tijdens hun schoolloopbaan deze keuzes blijven maken.
- Basis/kader werkt vanaf leerjaar 2 b/k modulair in het beroepsgericht programma. Uitgangspunt is dat leerlingen ervaring opdoen. Middels het aanbod loopbaanleren kan een gedegen volgende stap gezet worden.
- In de tl kiezen leerlingen een uitstroomprofiel met een bepaalde kleur herkenbaar in een theoretisch pakket of een talentstroom gericht op doorstroom naar het mbo.

c. Ondersteuning. Meerdere leraren werken samen. Zij kunnen daardoor uitleg geven in grotere groepen én ze kunnen zich in kleine groepen of individuele leerlingen richten op specifieke leervragen.

Een flexibel systeem heeft een standaard nodig van waaruit gewerkt wordt en die standaard is de leertaak. Ter vergelijking: in de wereld van transport heeft de uitvinding van de container gezorgd voor een revolutie. De container past op het schip, de vrachtauto en de wagon en maakt schakelen mogelijk. Zo heeft de leertaak eenzelfde functie. Het is een belangrijke voorwaarde om te kunnen stapelen en schakelen om tot passende leerroutes te komen.

2

In samenhang en contextrijk leren – de leertaak als drager van het curriculum

Het kerncurriculum van de verschillende vakken en domeinen is het uitgangspunt voor het samenstellen van de leertaken. Dit betekent dat niet de methode leidend is, maar de vakkennis van leraren en vakgroepen. In het kerncurriculum ligt vast welke kernconcepten van het vak essentieel zijn en door leerlingen moeten worden beheerst/begrepen voordat ze een onderdeel kunnen afsluiten en een volgende stap kunnen maken.

Daarnaast is het uitgangspunt van het vmbo-cluster dat het onderwijs zo contextrijk mogelijk is. Onze leerlingen leren veel makkelijker in echte situaties of rond echte problemen dan via abstracties of denkbeeldige vraagstukken. In de leertaak wordt de waarom-vraag, de verbinding met de realiteit altijd beantwoord. Het waarom, de plek in het kerncurriculum, de voorkennis die een leerling moet hebben, het zijn allemaal vaste elementen van de leertaak.

De ontwikkeling van het werken met leertaken start in de beroepsgerichte vakken én in die lessituaties waarin projecten of ontwerp opdrachten centraal staan. De ambitie is om langzamerhand ook bij de avo vakken met leertaken te gaan werken.

3

Leer het mij zelf te doen – de leertaak als motivatiemotor

Er is ook een onderwijsinhoudelijk argument om met leertaken te werken. Uit het onderzoek van Ryan en Deci blijkt dat drie elementen een sterke positieve invloed hebben op de motivatie van leerlingen. Als eerste moeten leerlingen zich verbonden voelen met elkaar, met de leraar en met de school. Ten tweede moeten ze zich competent voelen, het idee hebben dat ze als ze hard werken ook resultaten kunnen boeken. En als derde willen leerlingen graag enige autonomie, enige zeggenschap over wat ze doen.

Motivatie wordt beïnvloed door gevoel van:

- *verbondenheid met de ander*
- *zeggenschap, betekenisvolle activiteiten*
- *competentie – kan ik dit?*

Nu blijkt dat de leertaak het gevoel van autonomie versterkt en het gevoel van competent zijn ondersteunt. De autonomie wordt door de leertaak versterkt omdat de leerling meer onafhankelijk van de leraar aan het werk kan. Door leerlingen de ruimte te geven om zelfstandig en zelfverantwoordelijk te leren, oefenen ze elke dag in het organiseren van hun eigen leren. Dit is de kern van het Leren met Ruggengraat.

De leertaak versterkt het gevoel van zeggenschap en competentie door:

- *minder afhankelijk te zijn van de docent*
- *structuur in richtlijnen en stappenplan te bieden*
- *heldere verwachtingen te scheppen, ik weet wat ik moet doen*
- *de mogelijkheid tot keuzes te bieden*

Daarnaast biedt de leertaak structuur in de vorm van heldere doelen, kwaliteitscriteria, benodigde voorkennis, enzovoort. Die structuur heeft de leerling nodig om zich competent te voelen. De leertaak maakt het leerproces expliciet en concreet. De leerling weet waar hij aan werkt, waar hij moet beginnen, welke bronnen en materialen hij moet gebruiken, hoeveel tijd ervoor staat, welke stappen er genomen moeten worden, waarom het van belang is, wat hij daarna moet doen, enzovoort. Leerlingen kunnen door de zekerheid die deze structuur biedt met vertrouwen aan een taak beginnen en grip houden op de opdrachten. Dit versterkt het gevoel van 'ik kan dit'.

Kortom, pubers hebben behoefte aan een duidelijke structuur waarbinnen ze zeggenschap krijgen en verantwoording leren nemen. Dit geldt voor de vakinhoud (Waarom moet het werk voldoen?) en voor het leerproces (Hoe kan ik mijn leren sturen?). Door het werken met leertaken organiseren we in ons onderwijs een voortdurende oefening in zelfregulatie.

4

Inrichting van het leerproces- de leertaak als feedbackinstrument

Wat betekent dit voor de inrichting van het leerproces en de rol van de leraar en de leerling? Hoe houd je als leraar overzicht over waar de leerlingen zijn en wat ze geleerd hebben als ze meer zelfstandig aan het werk zijn?

Onderwijs verloopt op een chaotische manier en het is moeilijk te voorspellen wat leerlingen oppikken van hetgeen aangeboden wordt. Het is niet voldoende om leerlingen een leertaak te geven en te denken dat het goed komt. Evaluatie speelt een essentiële rol in het onderwijs om grip te krijgen op wat begrepen is en wat nog geoefend moet worden. Op dit moment wordt evaluatie nog te vaak als afsluiting van het leerproces ingezet. Als toets om tot een eindoordeel te komen of als studiemotivatie. Evaluatie kan echter ook ingezet worden om bewijsmateriaal te verzamelen over prestaties van leerlingen om het leren bij te sturen. Dit noemen we formatieve evaluatie. Door formatie vragen/toetsing weten leerling en leraar gedurende het leerproces wat wel of niet begrepen is, wat nog aandacht behoeft of kan worden overgeslagen. Als het leerproces goed is ingericht, doet de leerling pas een summatieve toets als de leerstof helemaal is begrepen.

De leraar is de sleutelfiguur in het inrichten van een rijke en motiverende leeromgeving voor de leerlingen. De leraar maakt het leren voor de leerlingen inzichtelijk, zodat de leerling ook tijdens het leren 'in control' kan zijn. Hij of zij deelt de leerdoelen, de activiteiten en de kwaliteitscriteria. De leerling kent het doel, weet waar hij staat en hoe hij het doel kan bereiken. Op deze manier kan de leerling tijdens het leerproces, samen met medeleerlingen, feedback krijgen en geven. Het onderstaande schema beschrijft de kernprocessen en niveaus van terugkoppeling (uit: Toetsrevolutie, 2016).

2. PROGRAMMAGESTUURD

Een voorbeeld over het delen van leerintenties: leerlingen die tijdens hun werk ook kennis nemen van de evaluatiecriteria presteren beter dan leerlingen die dat niet doen. Opvallend hierin is dat vooral de minder goede presteerders profiteren van het delen van leerintenties, simpelweg omdat zij nu ook een beeld kregen van hoe kwaliteitswerk eruit ziet.

Tabel 1: Aspecten van formatief toetsen
(Naar Black & William, 2009 en Harry & Timperly, 2007)

KERNPROCESSEN	WAT IS HET DOEL	WAAR STA IK NU?	HOE KAN IK HET DOEL BEREIKEN
Niveau's van terugkoppeling	taakniveau procesniveau zelfsuring	taakniveau procesniveau zelfsuring	taakniveau procesniveau zelfsuring
Leraar	1. verhelderen en bespreken van zowel leerdoelen als kwaliteitscriteria	2. organiseren van gesprekken met leerlingen en het ontwerpen van leertaken waaruit kan worden afgeleid of zij de taak of instructie begrijpen	3. Gegeven van inhoudelijke terugkoppeling waarmee het leren wordt bevorderd
Medeleerling	1. begrijpen en bespreken van zowel leerdoelen als kwaliteitscriteria	4. Activeren van leerlingen zodat ze een instructiebron voor hun medeleerlingen worden	
Leerling	1. begrijpen van zowel leerdoelen als kwaliteitscriteria	4. Activeren van leerlingen als eigenaars van hun leerproces	

Leerlingen worden zo mede-eigenaar van het proces. Door opdracht en kwaliteitseisen vooraf scherp te formuleren geeft de leraar regie aan de leerling, maar houdt hij of zij ook de regie doordat de evaluatiecriteria voortdurend onderwerp zijn van gesprek. De leertaak is zo een middel om van een toetscultuur naar een feedbackcultuur te gaan, waarbij de leraar de sleutelfiguur blijft om leerlingen te gidsen, te begeleiden en uiteindelijk te beoordelen.

Uit het team

Leertaken structuren lesinhouden en leerprocessen. Dat is een fijne basis voor leerlingen en leraren. Leerlingen kunnen zo zelfstandiger werken en uitgedaagd worden. Dit vraagt wel aandacht voor de motivatie van leerlingen. Hoe zorgen we ervoor dat ze aan het werk gaan en blijven? We moeten in ieder geval meteen starten in de onderbouw.

Daarnaast is er de behoefte aan kleine groepen. Zeker als er meer persoonlijke begeleiding plaatsvindt aan de hand van de leertaken. Met meerdere leraren verantwoordelijk zijn voor een grote groep is alleen zinvol als het zo echt mogelijk wordt om in rust groepjes of individuele leerlingen te coachen.

De verandering van leraargestuurd naar leraar-programmagestuurd werken sluit aan bij wat we al doen, en gaat een stap verder. Dit moeten we goed voorbereiden. Het vraagt tijd en verdere professionalisering van docenten. Dit geldt ook voor de ict-ondersteuning waarmee we voortgang en resultaten kunnen volgen. Hoe realiseren we dit?

6 Pijlers van programmagestuurde werken

1. Werken vanuit hele taken

Bij beroepsgerichte vakken ligt het werken vanuit volledige taken voor de hand: in het werkveld wordt ook taakgericht gewerkt. Een leertaak vormt een afspiegeling van de beroepstaak waarin de leerling in samenhang kennis, vaardigheden en houding demonstreert. Voor de avo-vakken betekent dit dat wordt gestart met de volledige taak (vaak de afsluitende opdracht van een hoofdstuk) en dat van daaruit deelopeningen worden uitgevoerd. Zo maken we abstract leren concreter.

2. Formatieve evaluatie als kernproces

Leraren maken het leerproces inzichtelijk voor de leerling door het delen van leerdoelen en kwaliteitscriteria met behulp van leertaken. Op deze manier kan de leerling een neus voor kwaliteit ontwikkelen en het eigen leerproces, met hulp van medeleerlingen en onder begeleiding van de leraar, voortdurend bijsturen. Het ontwikkelen van zelfregulatie is de kern van leren met ruggengraat.

3. Kerncurriculum met een doorgaande leerlijn

Het leertakensysteem veronderstelt bij leraren kennis van het kerncurriculum van het vak, van de doorgaande leerlijn van het vak (verticale samenhang) en de samenhang met andere vakken (horizontale samenhang). Deze kennis is noodzakelijk om de inhoud van de leertaken te ontwikkelen en vitale processen in de school (zoals determinatie en het maken van passende leerroutes) goed te laten verlopen.

4. Eigentijdse ict-rijke leermiddelen

Naar verwachting maakt de methode gaandeweg plaats voor een werkwijze waarin de leerling gebruik maakt van een combinatie van leermiddelen die overzichtelijk en toegankelijk is. De leermiddelen worden gekozen op basis van de doelen die de leerling moet behalen. De leertaak vormt het start- en eindpunt van het leerproces en ict-rijke leermiddelen zijn het middel om de doelen te halen. De methode wordt als bron gebruikt.

5. Didactiek van leertaaksturing

Leertaaksturing maakt meer variatie in leerroutes mogelijk, maar die variatie is niet oneindig groot. Welke vorm we ook kiezen: elke leerproces is een cyclus waarin de leraar gidst en begeleidt en uiteindelijk beoordeelt, alleen of in samenwerking met collega's. De praktijk zal uitwijzen wat de 'didactische bandbreedte' is van het werken met leertaken in verschillende settings (een reguliere les, een zone).

6. Herkenbare vorm, variatie in invulling

Leertaken hebben een herkenbaar format, met een voorkant waarop de taak beschreven staat en een achterkant voor de evaluatie. Hoewel het uiterlijk uniform is, zullen taken inhoudelijk van elkaar verschillen in complexiteit, omvang, werkwijze, type opdracht (open/gesloten) en groepering (alleen of samen).

Loopbaanleren: *ècht in dialoog met de leerling*

LOOPBAANLEREN: WAAR HEBBEN WE HET OVER?

- Loopbaanleren vormt de kern van onze begeleiding en is gericht op het maken van keuzes binnen de leerroute, het leren keuzes maken in zijn algemeenheid én op een leven lang leren.
- Bij loopbaanleren ontdekken leerlingen zelf wat ze willen en kunnen, aan de hand van reflecties op ervaringen.
- Grenservaringen vormen het startpunt en zijn integraal onderdeel van het curriculum.
- Bij loopbaanleren spreken we niet tegen- of over leerlingen, maar mét leerlingen.
- Loopbaanleren is een levenslang leerproces.

1

Loopbaangerichte leeromgeving

In een onderwijssituatie waarin leren en werken steeds meer met elkaar verweven raken, is loopbaanleren een essentieel onderdeel van het leerproces. Leerlingen verwerven kennis en vaardigheden maar nu leerroutes meer flexibel zijn geworden moeten zij ook belangrijke keuzes maken voor een profiel, keuzevakken en talentprogramma's.

Bij loopbaanleren reflecteert de leerling op ervaringen, met als doel zicht te krijgen op het eigen zelfbeeld en de beroepsbeelden en -mogelijkheden. Loopbaanleren is gericht op het vormen van een loopbaanidentiteit en het verwerven van loopbaancompetenties die de leerling in staat stellen om "een leven lang te leren".

"Hard willen werken"

Levenslang leren gaat over het aanpassingsvermogen dat in een steeds veranderende arbeidssituatie gevraagd wordt. Het telkens verwerven van nieuwe kennis en vaardigheden hoort daarbij. In de kern bereiden leerlingen zich voor op het omgaan met de onzekerheid die de samenleving van nu kenmerkt. Daarmee is loopbaanleren in essentie meer dan het ontdekken wat je leuk vindt of het kiezen voor een passende vervolgopleiding, het is een onderdeel van de persoonlijke ontwikkeling.

Tijdens de bezoeken aan de Lelystadse bedrijven is de vraag gesteld: 'Welke kwaliteiten vraagt u van uw (toekomstige) medewerkers?'. De antwoorden laten zien dat het om andere dingen gaat dan om het beheersen van een vak.

- *Passie ontdekken en uitstralen*
- *Hard willen werken*
- *Proactieve opstelling, werk zien en aanpakken*
- *Lef hebben in je werk*
- *Communicatief sterk zijn*
- *Structuur aan kunnen brengen*
- *Out of the box kunnen denken*
- *Oprecht, betrouwbaar en eerlijk zijn*
- *Flexibele, breed inzetbare instelling*
- *Oplossingsvermogen*
- *Open leerhouding: zeker weten bestaat niet!*

"Communicatief sterk zijn"

Uit onderzoek blijkt dat de ontwikkeling van loopbaancompetenties bij leerlingen in het beroepsonderwijs samen gaat met de ontwikkeling van arbeidsidentiteit, een betere leermotivatie, een geringere neiging tot uitval en een betekenisvol

keuzeproces. Om het proces van loopbaanleren te versterken, moet aan drie voorwaarden worden voldaan: leerlingen moeten voor hen relevante ervaringen opdoen, deze ervaringen verwerken in gesprekken met anderen en in het onderwijs mogelijkheden krijgen om met leervragen die daaruit voortkomen aan het werk te gaan.

Een loopbaangerichte leeromgeving is:

- 1. vraaggericht*
- 2. praktijkgericht*
- 3. dialogisch*

Leerlingen moeten al jong keuzes maken waarvan ze de consequenties niet kunnen overzien. Ook mentoren geven aan dat ze eigenlijk niet goed weten hoe ze met leerlingen in gesprek komen over de beelden die een leerling van zijn toekomst heeft. Het is dus behoorlijk ingewikkeld om een loopbaangesprek met een leerling te voeren. De leerling heeft verschillende kanten die door de schooljaren heen evolueren. De wereld van arbeid en beroep zelf verandert ook voortdurend. De loopbaanbegeleider ontwikkelt zich van een inhoudelijk expert naar een nieuwsgierige, respectvolle, vragen stellende luisteraar, die helpt bij het afwegen van belangen en het schetsen van perspectieven. Dit vraagt een inrichting van loopbaanleren vanuit de relatie tussen de leerling en de begeleider.

"Open leerhouding"

Wat is daarin het speelveld? Het vanuit Amerika overgewaaid *My System Of Career Influences* beschrijft de landkaart van het systeem van factoren die van invloed zijn op loopbaankeuzes. Zo gaat het om zelfkennis van de leerling (waarden, aanleg, etniciteit) maar ook om de beleving van invloeden uit de omgeving (arbeidsmarkt, media, familie). Geen enkele invloed is onveranderlijk én is er een plek voor het toeval?

3. LOOPBAANLEREN

In het nieuwe onderwijsconcept realiseren we loopbaanleren door:

- Structurele inbedding van loopbaanleren en persoonlijke ontwikkeling in het curriculum. Passend bij de fase van ontwikkeling, van brugklas tot start op het mbo, leren leerlingen onder begeleiding van een loopbaancoach te reflecteren op ervaringen en op zichzelf.
- Het organiseren van grenservaringen in een aantrekkelijk, praktisch en divers onderwijsprogramma van leerjaar 1 t/m 4. Leerlingen krijgen nieuwe, gevarieerde en in complexiteit toenemende (arbeids-)opdrachten waarin zij worden uitgedaagd om hun vermogens in te zetten. Niet alleen met het doel om beter te leren, maar ook om persoonlijk betekenis te geven.
- Een flexibel onderwijsprogramma waarin echt iets te kiezen valt. Voor b/k-leerlingen betekent dit dat zij uit zes profielen kiezen en in het vierde leerjaar keuzevakken smal of breed invullen, gericht op leerwinst in het mbo. TI-leerlingen krijgen de keuze voor de TI+ richting, het mbo of de theoretische route via de havo.
- Structureel oefenen in zelfregulatie door het werken met leertaken. De leerling leert met ruggengraat: 'Huidig gedrag en gedachten vormen je brein en je mogelijkheden voor de toekomst. Waar wil jij goed in worden?'

"Beheersing van het vak rekenen"

Grenservaringen die ertoe doen

Paradoxaal genoeg zijn het vaak onzeker makende gebeurtenissen in het leven, de zogenoemde grenservaringen, die ons leiden tot een doorbraak en bijdragen tot identiteitsvorming.

Grenservaringen doen zich voor wanneer een leerling niet (meer) in staat blijkt tot adequaat handelen omdat de benodigde kennis en vaardigheden missen, de aansluiting met anderen stukt of identificatie met de opdracht ontbreekt. Dit kan inzicht geven in wat echt belangrijk is, motiveren tot het leren van nieuwe vaardigheden of leiden tot een andere keuze.

Leren over jezelf gaat in veel gevallen samen met de onzekerheid die grenservaringen oproepen. Die onzekerheid is de motor om tot de volgende stap te komen. Daarom zullen binnen de veilige setting van school grenservaringen georganiseerd worden.

"Flexibel en breed inzetbaar"

Coaching rondom loopbaanleren is gericht op persoonsreflectie. Anders dan bij taakreflectie, die voornamelijk cognitief is, start persoonsreflectie bij gevoelens en emoties. Bij persoonsreflectie (of zelfreflectie) ligt de nadruk op de betekenis van de uitgevoerde activiteiten voor de leerling en niet op de kwaliteit van de uitgevoerde taak. Leerlingen ontdekken dat ze iets kunnen betekenen in een praktijk en dat ze daarin geïnteresseerd zijn, of juist dat het niet bij hen past. Dat identiteitsvorming door persoonsreflectie tot stand komt, wil niet zeggen dat taakreflectie onbelangrijk is. In tegendeel, leren reflecteren op de taak en het ontvangen van taakgerichte feedback zijn belangrijke voorwaarden voor leerprocessen. Taakgerichte feedback kan ook worden ingezet om de subjectieve ervaring van leerlingen te objectiveren. Bijvoorbeeld in situaties waarin leerlingen negatief of juist heel positief over het eigen functioneren spreken.

Een dialogische leeromgeving waarin dergelijke grensgesprekken plaatsvinden, doet een beroep op nieuwe begeleidingsvaardigheden van mentoren en docenten. Docenten hebben immers een andere rol dan loopbaancoaches. Waar een docent gericht is op het behalen van het leerdoel, is het doel in een coachgesprek open en erop gericht om de leerling een stap verder te brengen in het vormen van een realistisch zelfbeeld en beroeps- of opleidingsbeeld. Dit vraagt van coaches dat zij leerlingen kunnen helpen om ongemakkelijke gevoelens te accepteren en de eigen kracht te ontdekken en ervaren. Loopbaanleren vraagt moed van leerlingen en coaches die in alle openheid en kwetsbaarheid de gesprekken voeren.

"Proactieve opstelling"

2

Uit het team

Wat doen we al? Op dit moment gebruiken we de methode Qompas voor het lbl. Dit wordt gefragmenteerd aangeboden en de leerling is beperkt eigenaar van het proces. We groeien naar de systematiek van loopbaanleren waarbij de leerling in toenemende mate zelf sturing geeft aan het proces.

Als we loopbaanleren centraal stellen in ons curriculum, moeten de lbl-gesprekken als een gesprekkencyclus een paar keer per jaar in de schoolstructuur worden opgenomen. De gesprekscyclus vraagt ook om verdere invulling. Wanneer voeren we bijvoorbeeld eindgesprekken? Daarnaast is het van belang dat alle docenten in hun lessen loopbaanvragen gebruiken, zodat leerlingen telkens nadenken in relatie tot vervolkeuzes en de beroepspraktijk.

"Werk zien en aanpakken"

Wie gaan de loopbaangesprekken voeren in school? Is dit een taak van de mentor of kiezen we voor een specialist in loopbaanleren? Onze scholen hebben een sterke mentortraditie als spil in het contact leerling-ouder-school. De mentor kent het kind goed en bouwt een persoonlijke band op. Aan de andere kant kan een loopbaancoach meelopen van leerjaar 1 tot en met 4 of samengestelde coachgroepen begeleiden met leerlingen uit klas 2, 3 en 4. De coach is specialist, goed in gespreksvoering en altijd op de hoogte van alle keuzemogelijkheden. Er kan een heel gericht gesprek plaatsvinden in een, door de coach samengestelde, groep. Als we een specialist lbl opnemen in ons systeem veronderstelt dit een zorgvuldige communicatie met de mentor, de leerling en de ouders. Het is belangrijk medewerkers te professionaliseren op dit dossier en we verwachten ook dat de rol van het decanaat verandert.

Overige opmerkingen. Ervaringen buiten school zijn zeer waardevol. Dit geldt niet alleen voor de bovenbouw, maar ook voor de onderbouw. Stages, meelopen met beroepsbeoefenaars, excursies, gastlessen; het echte leven is interessant voor leerlingen. Daarnaast doen we veel, maar komen we niet altijd toe aan reflectie. Dit heeft met tijd en vaardigheden te maken. Groei-gesprekken kunnen hierbij als voorbeeld dienen. De invulling en uitwerking van het portfolio staat nog in de kinderschoenen. Hoe krijgt dit vorm en hoe organiseren we dit?

"Fouten durven maken"

De geringe betrokkenheid van ouders wordt door bijna iedereen genoemd als dilemma. Hierdoor wordt er thuis weinig over de leerloopbaan gesproken, maar missen we in het keuzeprocess ook de kennis van de ouder over hun kind. Bijeenkomsten waarin leerlingen optreden/ presenteren lijken voor ouders wel aantrekkelijk

Pijlers van loopbaanleren

1. De leerling voert regie op zijn loopbaanproces

De coaching van leerlingen is gericht op persoonsreflectie en op het versterken van eigenaarschap bij de leerling. Dit betekent dat leerlingen de gesprekken (leren) voorbereiden en een loopbaandossier opbouwen dat ze kunnen meenemen naar het mbo. Door te starten in leerjaar 1 wordt dit de mores van de beroepencampus Lelystad.

2. Gesprekkencyclus als rode draad

In een gesprekscyclus van leerjaar 1-4 wordt de dialoog tussen leerling en loopbaancoach gevoerd. Leerlingen krijgen vier gesprekken per schooljaar waarin zij leren van grenservaringen. Ieder leerjaar kent daarin zijn eigen dynamiek. In leerjaar 1 gebeurt dit nog spelenderwijs, in leerjaar 2 staat dit in het teken van oriëntatie en in leerjaar 3 en 4 gaat het steeds meer over arbeids- en beroepsidentiteit. De gesprekscyclus wordt afgestemd met de bestaande begeleidingsgesprekken en gesprekken met ouders.

3. Professioneel geschoolde coaches

Het voeren van loopbaanreflectiegesprekken vraagt specifieke deskundigheid van begeleiders. Het is een keuze of de gesprekken door alle mentoren worden gevoerd of door een kleinere groep geselecteerde

loopbaancoaches. Wie de gesprekken ook gaan voeren, zij worden allemaal geschoold in het voeren van coachgesprekken. Daarnaast is het uitgangspunt dat alle medewerkers kennis hebben van de principes van het loopbaanleren.

4. Ouders zijn partner in het loopbaanproces

Ouders kunnen een belangrijk verschil maken in de kansen van hun kind. Het gaat er daarbij niet zozeer om dat ouders veel op school aanwezig zijn, maar dat zij leren om thuis kwalitatief goede gesprekken met hun kind te voeren. Een belangrijke pijler is daarmee het versterken van thuisbetrokkenheid bij ouders als het gaat om loopbaanleren.

5. Buitenschools leren in samenwerking met het bedrijfsleven

In het proces van het vormen van een arbeids- en beroepsidentiteit is het belangrijk om leerlingen echte ervaringen te bieden bij bedrijven en instellingen. Leerlingen maken op die manier kennis met de eisen, taken en cultuur van een beroep of werksituatie. Dit vraagt om een stevig netwerk van bedrijven dat samen met de beroepencampus optrekt om kansen voor leerlingen te creëren.

Bedrijven openen deuren voor het onderwijs

Vmbo-docenten bezoeken bedrijven in Lelystad: een belangrijke stap om werkelijk te kunnen voorbereiden op de lokale arbeidsmarkt.

LELYSTAD – 6 DECEMBER 2016

Maak kennis met de toekomstige werkgevers van onze leerlingen. Met die opdracht gingen honderdvijf docenten in het vmbo van ISG Arcus, SG De Rietlanden en SGL op bezoek bij zestien bedrijven in Lelystad. Eén van de uitdagingen waar het onderwijs in Lelystad voor staat is de aansluiting met de arbeidsmarkt en een goede samenwerking is daarbij belangrijk. Ondernemers weten als geen ander wat werknemers nu en in de toekomst nodig hebben om te kunnen slagen en deze inzichten zijn voor de docenten van groot belang. Voor Lelystad zelf, waar zowel sprake is van hoge werkgelegenheid als van werkloosheid, is onderwijs dat voorbereidt op werk in de eigen regio een must.

De bedrijfsbezoeken, georganiseerd met hulp van het MBO College Lelystad en het Lelystad Akkoord, leverden veel op voor zowel docenten als ondernemers bij de bezochte bedrijven en organisaties. Docenten waren onder de indruk van de gedeelde wil en passie om jonge mensen op de goede plek te krijgen. Alle bezochte ondernemers bleken graag naar de scholen te komen om hun kennis en inzichten te delen.

Bedrijven die hun deuren openen voor het onderwijs en het onderwijs dat de deuren opent voor bedrijven. Het klinkt vanzelfsprekend, maar komt toch nog te weinig voor. Ook landelijk is er nog vaak sprake van een mismatch tussen onderwijs en de arbeidsmarkt. Met de ontwikkeling van de twee toekomstige onderwijs-

clusters, waarin het voortgezet onderwijs nauw samenwerkt met het vervolgonderwijs en de arbeidsmarkt, wil de Stichting voor Voortgezet Onderwijs Lelystad samen met alle betrokkenen zorgen voor een goede aansluiting.

Docenten Niels Mogenson en Sjaak Buczynski ontmoeten een oud-leerling die werkt bij Ocasion Totaal in Lelystad. Foto: Jane Middel.

Dagindeling: de uitgangspunten

DAGINDELING: WAAR HEBBEN WE HET OVER?

- Flexibiliteit vanuit een heldere structuur
- Rust in het leerproces, tegengaan van versnippering, minder startmomenten
- Vierkant rooster, de dag als werkdag, starten en afsluiten
- Maatwerk als vanzelfsprekendheid

1

Dilemma's in de huidige organisatie

In het nieuwe concept bieden we alle leerlingen een passende leerroute door rekening te houden met niveau, interesse en ondersteuning. Om het onderwijs echt op de leerlingen te kunnen afstemmen, moet de nieuwe organisatie hiertoe zijn ingericht.

De huidige onderwijsorganisatie wordt gekenmerkt door het klassieke schoolrooster waarin vijf variabelen gekoppeld zijn: een groep leerlingen, een vak, een lesuur, een lokaal en een docent. Dit systeem heeft zijn diensten bewezen in massa-onderwijs, maar het heeft ook nadelen. Het is erg kwetsbaar (een verkeerd gekoppelde variabele en je hebt meteen lesuitval), het is weinig flexibel (alle leerlingen volgen dezelfde lessen met dezelfde inhoud) en het is afgestemd op de gemiddelde leerling. Kortom, dit systeem is ongeschikt voor het organiseren van variaties in leren, samenwerking tussen docenten en maatwerk voor leerlingen. En dat zijn wel dilemma's waar we op dit moment tegen aanlopen.

Dilemma's in het leerproces:

Als docent ben je gericht op het verzorgen van interessante en uitdagende lessen voor alle leerlingen. Ook voor leerlingen die het al begrijpen of extra uitleg nodig hebben. Differentiatie binnen een klassikale structuur kan tot op zekere hoogte. Maar de extra programma's die op veel scholen buiten de les worden aangeboden, laten zien dat niet alles binnen een klassikale les mogelijk is.

Dilemma's rond de docent:

Docenten in een traditioneel systeem werken in hoge mate solo, autonoom en op routine. Dat is ook logisch als er per week tegen de 200 leerlingen passeren in je lessen. Docenten ervaren de meeste voldoening uit het werken met de leerlingen. Maar het is wel een opgave om fit te blijven en plezier te houden in het werk. Vooral als er, zoals nu, soms te weinig ruimte is om leerlingen de ondersteuning te geven die nodig is. En waar het ook aan tijd ontbreekt om met collega's te overleggen en het vak te ontwikkelen.

Dilemma's rond de organisatie:

In de klassieke onderwijsorganisatie is alles versnipperd, zowel voor de schermen (tussenuren, geen tijd voor overleg, etc.) als achter de schermen (inzet personeel, taakuren). Elke schooldag is op dezelfde wijze en tot in de details georganiseerd en daardoor voortdurend ontregeld.

We willen het onderwijs zo organiseren dat er rust en ruimte ontstaat waarin docenten en leerlingen samen kunnen werken en leren. Dit betekent t.a.v.:

1. Het leerproces:

- kwaliteit in resultaat, doorstroom en opstroom
- maatwerk/flexibiliteit voor de meer persoonlijke leerroutes
- meer betrokkenheid van en oefening in eigen verantwoordelijkheid door de leerling
- de schooldag als werkdag met een start en een afsluiting

2. De docent:

- uitleg, ondersteuning en uitdaging op maat/didactische diversiteit in de lessituatie
- samenhang in het programma
- samenwerken met collega's – eigen regelruimte om professionele kwaliteiten te gebruiken en ontwikkelen

Vanuit de overtuiging dat het slimmer kan en door de speelruimte te gebruiken die scholen hebben om hun onderwijs anders te organiseren, is een ontwerp gemaakt voor een nieuwe dagindeling.

2

Het ontwerp – alles hangt samen

Hoe kunnen we de versnippering tegengaan en ruimte creëren om met meer variatie te leren? In de kern gaat het om het organiseren van grotere gehelen, containers waarbinnen ruimte ontstaat om leerlingen meer op maat te bedienen. Dit betekent dat de variabelen van de klassikale les (vak, klas, lokaal, lesuur, docent) wel de ingrediënten van het onderwijs blijven, maar dat ze van gedaante veranderen.

Vaste tijd: van 50 naar 90 minuten

Minder startmomenten op een dag zorgt voor rust, zowel voor docenten als leerlingen, want er zijn minder leswisselingen. Deze lessen van 90 minuten draait de docent niet alleen dus vallen ze ook minder snel uit.

Vaste groep: van een kleine klas naar een grote klas

De vaste klas van 20-25 leerlingen gaat op in een grote klas van (60-80) leerlingen. Binnen deze groep worden stamgroepen samengesteld waarin leerlingen voor een bepaalde periode leren. Dit biedt ruimte voor variatie in groepering. Lesgeven aan een grote groep doet de docent niet alleen.

Vast programma: van één vakinhoudelijk programma naar samenhang op vakverwantschap

De samenhang wordt versterkt door vanuit natuurlijk verwantschap vakken te combineren. Waar mogelijk kunnen vakken elkaar zo versterken, want samenhang komt tot stand door samenwerking tussen docenten.

Vaste plek: met lokalen en verschillende werkruimtes in een zone

Met de nieuwbouw wordt opnieuw nagedacht over de inrichting van de school. Basis is om te werken in zones van vakken die aan elkaar verwant zijn. Elke zone zal naast 'lokalen' ook beschikken over een variatie aan werkruimtes die uitnodigen om te leren.

Vast team: van één docent naar een miniteam van docenten en assistenten

Werken in een grote klas met meerdere vakken doe je in een team van collega's en assistenten. De huidige manier van werken wordt doorbroken, de docent is niet langer een solist die zelf alles mag, maar ook móet oplossen in de les. In een zone met taakverwante vakken is sprake van collectieve autonomie.

3

De combi-les als nieuwe leseenheid

Met deze nieuwe configuratie van de vijf variabelen van het rooster ontstaat er ook een nieuw soort les: de combi-les. Een combi-les heeft de volgende kenmerken:

- duurt 90 minuten
- tussen de 60-80 leerlingen
- combinatie van stamgroepen
- per 18-20 leerlingen een begeleider
- bijvoorbeeld 2/3 docenten + 1 assistent
- meerdere verwante vakken in een combi-les
- in een goed ingerichte leeromgeving

In een combi-les richten docenten en assistenten samen het leerproces in voor de leerlingen. Dit kan bijvoorbeeld in een carrousel van 3 x 30 minuten waarin leerlingen leren van de docent (instructie of onderwijsleergesprek), leren van elkaar (leerlingen werken samen) en van zichzelf (leerlingen werken alleen aan oefeningen en toetsen). Het is aan het team van docenten om af te spreken wat de beste invulling is voor de leerinhouden die aan bod komen. Het programma is geëxpliciteerd in leertaken zodat leerlingen deels zelfstandig aan de slag kunnen. Daarnaast is een digitaal leerlingvolgsysteem essentieel om de voortgang van alle leerlingen te kunnen monitoren.

4

Pijlers van de dagindeling

Kortom, de drie pijlers van de nieuwe dagindeling zijn:

1. Organisatie: minder startmomenten in een blokrooster

In een blokrooster - op basis van 90 minuten - start en eindigt de school op hetzelfde moment. Hierdoor is het mogelijk om zowel aan het begin van de dag als aan het einde van de dag de overgang tussen thuis en school te reguleren. Daarnaast zijn er geen tussenuren meer en is er elke middag werk- en overlegtijd voor docenten.

2. Leerproces: flexibiliteit en keuze in groepering, programma en didactiek

In combi-lessen van 90 minuten is het mogelijk om het leerproces voor stamgroepen flexibeler in te richten. Leerlingen worden niet alleen gegroepeerd op basis van 'klas', maar kunnen ook samenwerken op basis van interesses, niveau, tempo of ondersteuning. Leerlingen werken vaker aan verschillende programma-onderdelen of op verschillende manieren aan de leertaak.

3. Docent: van eenmansbedrijf naar een meermanszaak

Niemand werkt meer alleen. Docenten werken samen in kleine teams en zijn als collectief verantwoordelijk voor het leren in de combi-lessen. Dit betekent dat docenten elkaar kunnen aanvullen en versterken vanuit ieders kwaliteiten en de ruimte hebben om die dingen te doen die bijdragen aan het leren van alle leerlingen.

Dagindeling: de uitwerking

De nieuwe dagindeling is gebaseerd op een blokrooster, zodat er een 'werkcultuur' in de school kan ontstaan i.p.v. een 'lescultuur', waarin leerlingen de hele dag door verschillende korte lessen volgen. Dit creëert rust en ook ruimte voor leren. Wat betekent dit voor de vakken, keuzeprogramma's en begeleidingsmomenten? In dit laatste hoofdstuk concretiseren we de dagindeling verder tot op het niveau van een beschrijving van de week van de leerling. Eerst volgt een beschrijving van de nieuwe basisstructuur

4.1

De basisstructuur van de week

In een klassiek rooster zijn verschillende elementen geborgd: vakgerichte lessen, tijd voor begeleiding, extra ondersteuning, projectonderwijs. Bij het bepalen van het nieuwe blokrooster moet alles weer een plek krijgen maar dan wel 'geblokt'. In de kern gaat het steeds om de vraag hoe vaak iets terugkomt in de week, hoe lang iets duurt en wat de mate van inhoudelijke samenhang is. In deze basisstructuur vormen inhoudelijke samenhang en samenwerking binnen teams de kern.

Start en afsluiting van de dag

Elke dag beginnen alle leerlingen (b/k/tl) in een vaste groep onder begeleiding van de eigen mentor(en) of een eigen vakdocent met een 'Start-de-dag-programma'. Dit programma dient naast het versoepelen van de overgang van huis naar school ook onderwijsinhoudelijke doelen, zoals taalontwikkeling en de ontwikkeling van burgerschap en identiteit*. De afsluiting van de lesdag is begeleidt onderwijstijd waarin leerlingen bij mentoren en/of vakdocenten aan het werk gaan en bijvoorbeeld een korte workshop kunnen volgen en/of opdrachten onder begeleiding uitwerken.

Maatwerk binnen de vakkenclusters

In het onderwijsconcept van het vmbo wordt het onderwijs georganiseerd in blokken van 90 minuten, 'grote' klassen, vakkenclusters en teams van docenten. Dit vraagt om een slimme herordening en clustering van inhouden en vakken in de week, zodat het niet ten koste gaat van het aantal contactmomenten, de cohesie in de groep of de inhouden van kleine programma's. In de (15) blokken in de week, van elk 90 minuten, wordt binnen de vakkenclusters samengewerkt en maatwerk geboden aan leerlingen.

In het cluster vmbo onderscheiden we de volgende vakkenclusters:

• Cluster talen

Nederlands
Engels
Duits
Frans

• Cluster Maatschappij

Aardrijkskunde
Geschiedenis
Economie
Maatschappijleer

• Cluster Exact

Wiskunde
Natuurkunde
Scheikunde (voor tl)
Biologie

• Specials

LO
Kunst
Talentprogramma

*Identiteit en burgerschap in start van de dag

Vier keer per jaar een tussenweek

Na afloop van elke periode staat er een tussenweek (de 10e week) gepland waarin de loopbaanreflectiegesprekken worden gevoerd met de leerling en waarin een project plaatsvindt rond bijvoorbeeld actuele thema's, identiteitsontwikkeling, kunst & cultuur of sport.

Docentenoverleg en werktijd voor docenten

Met het nieuwe rooster start elk miniteam elke dag met een gezamenlijk overleg, voordat de leerlingen er zijn. Hierin spreekt het team de combi-lessen van de dag door en maakt zij afspraken over de taakverdeling. Na afloop van de lessen is er elke middag ruimte om het eigen werk af te maken of gezamenlijk te overleggen en te ontwikkelen.

Talentprogramma's en Plusprogramma's

Zowel de b/k- als de tl-leerlingen volgen in de onderbouw een breed talentprogramma met doe- en denklessen. Daarna kiezen de leerlingen binnen het verplichte programma een vak. Voor b/k is dat de keuze voor een profiel, voor tl is dat de keuze voor een talentprogramma (bv. D&P, ITTL of T&T). Dit zijn programma's die gericht zijn op een kansrijke doorstroom richting mbo. De verwachting is dat in de tussenweken verdieping of kennismaking kan plaatsvinden rond talentprogramma's.

Om leerlingen extra keuzes te bieden op het gebied van bijvoorbeeld sport, dans, kunst of science, worden er plusprogramma's aangeboden in modules van 10 weken (1 middag per week) nadat de lessen afgelopen zijn. Het idee is om dit plusprogramma in samenwerking met het hv-cluster te ontwikkelen, zodat leerlingen uit verschillende stromen elkaar kunnen ontmoeten op basis van een gemeenschappelijke interesse.

4.2

Week van de leerling – b/k

Hoe ziet een dag uit de week van een leerling b/k er in het nieuwe cluster uit?

De dag van een leerling: een impressie

- Ramon (leerjaar 2) start om 8:45 uur in de stamgroep met een van zijn vaste begeleiders voor 'start-de-dag'. In een programma van 30 minuten gaat hij met klasgenoten en met de docent in gesprek over de actualiteit en oefenen ze taalvaardigheid.

4. DAGINDELING

- Vervolgens staat het beroepsgericht programma op het rooster. Ramon heeft gekozen voor techniek omdat hij handig is en plezier heeft in het werken in een werkplaats. Een ander deel van zijn stamgroep volgt het programma dienstverlening. In de techniekles geeft de docent een korte demonstratie over het maken van een elektrische schakeling, daarna gaat Ramon zelf aan de slag. Na 30 minuten krijgt hij de schakeling van een klasgenoot voor zijn neus om feedback te geven. Veel gemaakte fouten worden klassikaal nog eens besproken. De laatste 30 minuten maakt Ramon samen met zijn groepsgenoot een start met de complexe opdracht over schakelingen.
- Na een kleine pauze van 15 minuten gaat de hele stamgroep naar de combi-les 'exact'. Op het planbord ziet hij waar hij precies verwacht wordt. Hij begint met zijn klasgenoten bij de wiskundedocent voor een uitleg met oefeningen. De leerlingen die het begrijpen mogen daarna zelf verder met de leertaak. Als hij iets niet snapt, kan hij altijd een klasgenoot of een docent vragen, zo kan hij altijd verder werken. De laatste 30 minuten van de les staat er nask1 op het programma en daarin krijgt hij uitleg over de berekeningen bij schakelingen.
- Na de lunchpauze van een half uur begint om 13.00 uur de laatste combi-les 'talen'. Ramon begint met een korte diagnostische toets onder leiding van de onderwijsassistent. De resultaten neemt hij mee naar de les, waar de docent de lastige vragen nog eens samen met de leerlingen doorneemt en opdrachten oefent. De laatste 45 minuten gaat hij verder met de leertaak voor Engels, die had hij nog niet af...
- Aansluitend aan de laatste combi-les gaat Ramon nog naar de zone van de maatschappijvakken. Er staat voor morgen een proefwerk op het rooster en in een workshop komen de lastige onderdelen nog een keer voorbij.
- Om 14.50 is Ramon klaar.

Wat zijn de belangrijkste inhoudelijke verschillen met het huidige weekrooster in de onderbouw? Zie figuur A voor een grafische weergave.

- In de onderbouw staan er voor alle leerlingen vanaf leerjaar 1, drie blokken talentprogramma (= brede beroepsgerichte oriëntatie) op het programma.
- Elke dag is er aandacht voor mentoraat, taal, burgerschap en identiteit in 'start-de-dag'.
- Voor alle leerlingen zijn er 2 blokken lichamelijke opvoeding om ze meer te laten bewegen.

De week van de leerling in de bovenbouw is qua ritme vergelijkbaar met het rooster van de onderbouw (zie figuur B). Ook zij beginnen met een 'start-de-dag' en sluiten de dag af met workshops. De invulling van de blokken is conform het programma in de bovenbouw:

- Nederlands, Engels en rekenen als doorstroomrelevante vakken richting het mbo
- beroepsgerichte programma in het gekozen profiel
- bijbehorende profielvakken (zie kader)

4.3

Week van de leerling – tl

Vooraf: vakkenpakketten maken plaats voor leerroutes. In de tl worden vakkenpakketten gemaakt vanuit het perspectief van loopbaanleren. Leerlingen kiezen vanaf de start in leerjaar drie voor een leerroute (techniek, economie of zorg & welzijn) op basis van de talentprogramma's en ervaringen die zij in de onderbouw hebben opgedaan. Daarbinnen kunnen leerlingen nog vakken kiezen. Op deze manier worden leerlingen gestimuleerd om meer bewust een keuze voor een leerroute en vakken te maken en kunnen ze vakken die hen niet liggen, laten vallen. Uitgangspunt is om leerlingen zo kansrijk mogelijk te laten doorstromen naar het mbo of de havo.

	TECHNIEK	DIENSTVERLENING	
	TECHNIEK	ECONOMIE	ZORG & WELZIJN
BASISVAKKEN	Ne En rek lo kv mk	Ne En rek lo kv mk	Ne En rek lo kv mk
PROFIELGEBONDEN AVO-vakken (doorstroomrelevant)	wi nsk ₁ bi nsk ₂ Keuze: 3 uit 4	ec wi Du ma ₂ Keuze: 3 uit 4	bi wi ma ₂ Kv ₂ dr Keuze: 3 uit 4
VRIJE DEEL (versterken van kansen)	ec ak gs Du Fa Keuze: 1 uit 5 (mbo) 2 uit 5 (havo)	ec ak gs Du Fa Keuze: 1 uit 5 (mbo) 2 uit 5 (havo)	ec ak gs Du Fa Keuze: 1 uit 5 (mbo) 2 uit 5 (havo)
	TALENTPROGRAMMA	TALENTPROGRAMMA	TALENTPROGRAMMA

4. DAGINDELING

- De basisvakken zijn voor alle leerlingen verplicht en maken deel uit van het centrale eindexamen of het schoolexamen.
- Elk profiel heeft een set van vier profielgebonden avo-vakken die doorstroomrelevant zijn voor de opleidingen in het mbo, de leerling kiest er drie.
- In het vrije deel kiest de leerling één vak uit de vijf keuzevakken die geselecteerd zijn, daarnaast volgen alle leerlingen het talentprogramma als zevende vak.
- Voor leerlingen die naar de havo doorstromen geldt dat zij geen talentprogramma volgen en twee van de vijf keuzevakken kiezen, passend bij het profiel in het havo/vwo.

Hoe ziet een dag uit de week van een leerling tl er in het nieuwe cluster uit?

De dag van de leerling: een impressie.

- Amira (leerjaar 3, economie) start om 8:45 uur in de stamgroep met een van de vaste begeleiders voor 'start-de-dag'. Vandaag oefenen ze denkvaardigheden aan de hand van vragen bij grafieken uit de krant van gisteren.
- Daarna gaat ze met de hele klas naar de combi-les Nederlands, Engels, rekenen. Vandaag staat ze ingedeeld bij Nederlands en rekenen. Bij Nederlands start de les met een instructie. Omdat ze het niet helemaal begrijpt gaat ze vervolgens aan de hulptafel zitten waar ze onder leiding van de docent aan het werk gaat. Na 45 minuten gaat de groep naar de rekenhoek. Iedereen werkt op zijn eigen niveau met leertaken. De laatste 10 minuten doen ze altijd een rekenraadsel.
- Na een korte pauze staat het talentprogramma op het rooster. Amira heeft gekozen voor ittl (informatietechnologie in de tl). Ze werkt samen met een klasgenoot aan een project over interieurontwerp en 3D-tekenen. Vandaag is de 'generale' en moeten ze een korte presentatie houden over hun ontwerp.
- Na de lunchpauze van een half uur start de laatste combi-les: profielvakken. Amira heeft gekozen voor economie en wiskunde. Bij economie bestaat de leertaak uit een grote opdracht. De docent geeft een korte instructie en deelt de groepen in. Ze krijgen 30 min. om het eerste vraagstuk op te lossen. Nadat deze klassikaal besproken is, gaat iedereen aan de slag met een keuzeopdracht. De laatste 30 minuten krijgt ze een diagnostische toets voor wiskunde met de andere leerlingen in haar niveaugroep. Ze bespreken de toets samen na en beginnen met de opgaven om extra te oefenen.
- Vandaag kiest Amira ervoor om naar het (niet-verplichte) huiswerkklasje te gaan. Samen met een vriendin maakt ze de opgaven voor wiskunde af.

Ter illustratie zijn in de bijlage figuur C (week van de leerling onderbouw tl) en figuur D (week van de leerling bovenbouw tl) opgenomen.

4.4

De week van de docent

Hoe ziet de nieuwe week van de docent eruit? Er zijn twee grote veranderingen zichtbaar. Als eerste worden docenten in combinaties ingeroosterd. Omdat niet alle docenten fulltime werken, zullen die combinaties niet elke dag hetzelfde zijn, maar vragen deze wel om een zekere continuïteit. Hele kleine banen passen daar lastig in, dus we streven naar een baanomvang van minimaal drie dagen.

Daarnaast lijkt het handig om niet met een urenaanstelling maar met een dagdelenaanstelling te werken, omdat elke dag dezelfde omvang heeft en er geen tussenuren meer zijn. De 'start-de-dag' en de afsluiting betekent ook dat docenten op een vaste tijd beginnen en eindigen. De verwachting is dat een fulltime docent, naast de dagelijkse start en afsluiting van de dag, zo'n elf combilessen in de week zou gaan geven. Hoe we dat samen effectief en plezierig regelen, wordt nog verder uitgewerkt. We kunnen hier nog allerlei keuzes in maken. Een eerste schets van de week van de docent is te vinden in bijlage E.

5

Uit het team

Het uitgangspunt. Het team is enthousiast over het idee van een blokrooster. Elke dag op hetzelfde moment gezamenlijk starten en afsluiten geeft rust en zorgt ook voor een korte werkdag. Hierdoor is er voor leerlingen én docenten elke dag tijd om elkaar te ontmoeten, te overleggen, het werk af te maken, enzovoort. Er zijn ook geen tussenuren meer, zo wordt de tijd effectief besteed en blijven leerlingen in de 'werkmodus'.

Start en afsluiting van de dag. In het team is instemming over een dagindeling die begint met een 'start-de-dag' en eindigt met een gezamenlijke afsluiting. Collega's zijn blij met de mogelijkheid om met leerlingen samen vooruit te kijken en werkafspraken te maken. Het biedt een routine voor leerlingen waarin doelen worden gesteld en waarin kan worden teruggeblikt. Daarnaast lijkt het hen effectief om op meer momenten per week contact te hebben met de mentorklas/groep en dus met regelmaat te kunnen spreken over identiteit, actualiteit en leerloopbaanvragen. Er wordt met nadruk gewezen op de noodzaak om voor deze eerste 30 minuten een goed programma te maken waarin op vaste dagen, vaste programma-onderdelen staan geprogrammeerd. Ook wordt een thematische aanpak aanbevolen, met thema's als: hoe ga je met elkaar om, stages, solliciteren of studiekeuze.

Het gezamenlijk afsluiten zorgt ervoor dat leerlingen 'opgeruimd' naar huis kunnen en de volgende dag weer

4. DAGINDELING

positief kunnen beginnen. Leerlingen maken in deze tijd hun werk af, volgen extra uitleg of verdieping in een workshop of bereiden de volgende dag voor.

Combi-les. De combi-les biedt, meer dan in het huidige systeem, de mogelijkheid tot samenwerking van docenten en samenhang in het programma. Er worden al veel ideeën geopperd. Ook de inbedding van praktische opdrachten in de schoolorganisatie - zoals het beheer van een schoolkantine - gaat makkelijker binnen de nieuwe werkwijze. Het gebruik van leertaken in de combi-les maakt verbreding en verdieping hanteerbaar. Het zal wel een strakke organisatie vragen, met een goed digitaal leerlingvolgsysteem. De docent moet op efficiënte wijze zicht kunnen houden op de voortgang en de resultaten van de leerling.

Vragen

- Eén groepje stelt een vraag bij het 90-minuten-uitgangspunt. Waarom geen 60-minuten-les die een docent alleen geeft? Het lastige is dat we dan niet kunnen samenwerken op de werkplek en dat het probleem van onvoldoende maatwerk kunnen leveren, blijft bestaan.
- Er ligt een vraag van de moderne vreemde talen over de plaatsing in de combi-les. Waar is dit voor de talen het meest effectief? Op dit moment hebben we een talenzone gemaakt.

- Het team is benieuwd naar de invulling van de combi-les. Kan alle leerstof van elk vak een plek krijgen in de combi-les en wordt er voldoende rekening gehouden met het verschil tussen onder- en bovenbouw, in verband met bijvoorbeeld de examinering? Volgend jaar zal met het kerncurriculum van de vakken worden bekeken hoe leerlingen optimaal kunnen worden voorbereid op het volgende leerjaar, het examen en het vervolgonderwijs.
- Is een langere lunchpauze een optie?
- De start van de dag zou in b/k met de profielgroep georganiseerd kunnen worden.
- Is het idee mogelijk of wenselijk om vakkencombinaties te periodiseren?

Hoe verder. Verschillende groepen hebben al allerlei suggesties gedaan voor soorten projecten en thema-opdrachten. Daarnaast zijn er ideeën over de volgende stappen in onze ontwikkeling op weg naar het cluster. Collega's willen graag kijken op een school waar het systeem draait. Ze willen ook graag klein beginnen in de huidige scholen waar dat mogelijk is om ervaring op te doen met samenwerken op de werkplek. Bijvoorbeeld samen in een groot lokaal of naast elkaar lesgeven en uitwisselen. Het lijkt ook een goed idee om de situatie te simuleren, om te zien welke vragen dit oproept en hoe die te beantwoorden. Een structurele samenwerking met collega-scholen die dezelfde ontwikkeling doormaken, zou vruchtbaar zijn.

Bijlages

A

Week van de leerling - onderbouw b/k

Combi-les exact:

Wiskunde, biologie, natuurkunde/on en rekenen

Combi-les talen:

Nederlands en Engels
(mogelijk Duits voor kader)

Combi-les mens en maatschappij:

os, aardrijkskunde, geschiedenis en economie

Specials:

lo, kunstvakken en talentprogramma
(=brede beroepsoriëntatie)

Week van de leerling / 90 minuten blokken

TIJDMOMENT (90 min)	Ma	Di	Wo	Do	Vr
8.15 - 8.45	Doctenoverleg				
8.45 - 9.15	Start de dag met leerlingen, mentoraat, taal, burgerschap & identiteit (30 min)				
9.15 - 10.45 90 min	Combi-les talen	Combi-les maatschap pij	Special: LO	Combi-les talen	Special: Kunstvakken
11.00 - 12.30 90 min	Combi-les exact	Combi-les talen	Combi-les exact	Combi-les maatschap pij	Combi-les exact
12.30 - 13.00	PAUZE				
13.00 - 14.30 90 min	Talent-programma	Combi-les Exact	Combi-les talen	Special: LO	Talent-programma
14.30 - 14.50	Afsluiting van de dag/workshops op school (20 min)				
	Werktijd en overleg docenten			Plus-programma	

4. DAGINDELING

B Week van de leerling – bovenbouw b/k

Combi-les basis:

Nederlands, Engels en rekenen

Beroepsgericht programma:

BWI, PIE, E&O, HBR, Z&W of D&P

Twee profielgebonden avo-vakken:

- BWI/PIE: wi/nsk1
- E&O: ec en wi/Du
- HBR: ec en wi/Du
- Z&W: bi en wi/mk2
- D&P: wi en nask1/bi/ec (1 uit 3)

Special:

Io, de kunstvakken krijgen een plek in de 9e week.

Week van de leerling / 90 minuten blokken

	Ma	Di	Wo	Do	Vr
07:00 - 07:30 (start) + 100 (afsluiting) = 1400 min.					
8.15 – 8.45	Docentenoverleg				
8.45 – 9.15	Start de dag met leerlingen, mentoraat, taal, burgerschap & identiteit (30 min)				
9.15 - 10.45 90 min	Combi-les Ne-En-rek	Combi-les Profielvak AVO	Special: LO	Combi-les Ne-En-rek	Combi-les Ne-En-rek
11.00 – 12.30 90 min	Combi-les Profielvak AVO	Combi-les Ne-En-rek	Beroeps- gericht- programma	Beroeps- gericht- programma	Beroeps- gericht- programma
12.30 – 13.00	PAUZE				
13.00 – 14.30 90 min	Beroeps- gericht- programma	Beroeps- gericht- programma	Combi-les Profielvak AVO	Combi-les Profielvak AVO	Beroeps- gericht- programma
14.30 – 14.50	Afsluiting van de dag/workshops op school (20 min)				
	Werktijd en overleg docenten			Plus- programma	

C Week van de leerling – onderbouw tl

Combi-les talen:

Nederlands, Engels, Duits (Frans)

Combi-les exact:

wiskunde, nsk1, biologie, rekenen

Combi-les mens en maatschappij:

aardrijkskunde, geschiedenis en economie

Specials:

Io, kunstvakken, talentprogramma

Week van de leerling / 90 minuten blokken

	Ma	Di	Wo	Do	Vr
07:00 - 07:30 (start) + 100 (afsluiting) = 1400 min.					
8.15 – 8.45	Docentenoverleg				
8.45 – 9.15	Start de dag met leerlingen, mentoraat, taal, burgerschap & identiteit (30 min)				
9.15 - 10.45 90 min	Combi-les talen	Combi-les maatschap pij	Special: LO	Combi-les talen	Special: Kunst- vakken
11.00 – 12.30 90 min	Combi-les exact	Combi-les talen	Combi-les exact	Combi-les maatschap pij	Combi-les exact
12.30 – 13.00	PAUZE				
13.00 – 14.30 90 min	Talent- programma	Combi-les Exact	Combi-les talen	Special: LO	Talent- programma
14.30 – 14.50	Afsluiting van de dag/workshops op school (20 min)				
	Werktijd en overleg docenten			Plus- programma	

4. DAGINDELING

D Week van de leerling – bovenbouw tl

Combi-les basis:

Nederlands, Engels, rekenen

Combi-les profielvakken (3 van de 4):

Techniek:

wiskunde, biologie, nsk1, nsk2.

Economie:

economie, wiskunde, Duits, maatschappijkunde 2

Zorg & welzijn:

biologie, wiskunde,

maatschappijkunde 2, kunstvakken2/ drama

Keuzevakken:

economie, aardrijkskunde, geschiedenis, Duits/Frans

In specials:

lo, kunstvakken, talentprogramma

N.B. In de bovenbouw van 3tl bieden de 15 blokken net te weinig ruimte om alle vakken te roosteren, daarom kan in dit leerjaar niet elke dag samen worden afgesloten.

Week van de leerling / 90 minuten blokken

07:00 - 08:00 (start) - 08:00 min.	Ma	Di	Wo	Do	Vr
8.15 - 8.45	Dodentenoverleg				
8.45 - 9.15	Start de dag met leerlingen, mentoraat, taal, burgerschap & identiteit (30 min)				
9.15 - 10.45	Combi-les Ne-En-rek	Combi-les Profielvakken AVO	Special: LO	Combi-les Ne-En-rek	Combi-les Ne-En-rek
90 min					
11.00 - 12.30	Combi-les keuzevak	Combi-les Ne-En-rek	Combi-les Profielvakken AVO	Combi-les Keuzevak	Talent-programma
90 min					
12.30 - 13.00	PAUZE				
13.00 - 14.30	Combi-les Profielvakken AVO	Combi-les Profielvakken AVO	Talent-programma	Combi-les Profielvakken AVO	Combi-les Profielvakken AVO
90 min					
14:30 - 16:00	Huiswerk op school (facultatief)	Special: Kunstvakken	Talent, Ma1, LO ...	Plus-programma	Huiswerk op school (facultatief)
90 min					
	Werktijd en overleg docenten				

E Week van de docent

Voorbeeld:

- fulltime avo/wiskunde/rekenen
- 5 combi-lessen exact onderbouw
- 6 combi-lessen profielvak wiskunde bovenbouw,
- start-de-dag met leerlingen
- workshops/examentraining
- 7,5 blokken voor- en nawerk
- rest is docentoverleg

*BOT staat voor Begeleide Onderwijs Tijd

Week van de docent: fulltime avo/wiskunde/rekenen

07:00 - 08:00 (start) - 08:00 min.	Ma	Di	Wo	Do	Vr
8.15 - 8.45	Docentenoverleg (voor- en nawerk)				
8.45 - 9.15	Start de dag met leerlingen, mentoraat, taal, burgerschap & identiteit (30 min)				
9.15 - 10.45	Combi-les Profielvak	Combi-les Exact ob	Combi-les Exact ob	Combi-les Profielvak	Voor- en nawerk
90 min					
11.00 - 12.30	Combi-les Profielvak	Combi-les Profielvak	Voor- en nawerk	Combi-les Profielvak	Combi-les Exact ob
90 min					
12.30 - 13.00	PAUZE				
13.00 - 14.30	Combi-les Exact ob	Voor- en nawerk	Combi-les Profielvak	Voor- en nawerk	Combi-les Exact ob
90 min					
14.30 - 14.50	Workshops op school (OB) of examentraining (BB) (20 min BOT)				
15.00 - 17.00	Voor- en nawerk	Docent-overleg	Voor- en nawerk	Plus-programma	Voor- en nawerk
120 min					
	Werktijd en overleg docenten				

Bronnen

De Bruijn, E., Geurts, J., Klarus, R., Meijers, F., Nieuwenhuis, L., Onstenk, Teurlings, Seezink, Taconis, Vermeulen & Fanchamps (2016). *Ergens goed in worden: Johan van der Sanden en zijn Beroepsonderwijs*. Antwerpen: Garant

Bransford, J.D.(2006). *How People Learn, Brain, Mind, Experience and School*. Washington D.C.: National Academy Press

Crone, E. (2008). *Het puberende brein*. Nederland: Bert Bakker

Jelle Jolles (2016). De tiener, zijn brein en ontplooiing. Webpublicatie 160206.

Marzano, R., Miedema, W. (2005) *Leren in 5 dimensies*. Nederland: Gorcum B.V., Koninklijke

Marzano, R., Heflebower, T. (2013) *Klaar voor de 21e eeuw*. Nederland: Bazalt Educatieve Uitgaven

Sitskoorn, M. (2016) *IK2, de beste versie van jezelf*. Nederland: Medianet

Westhoff, G. (2009) *Leren overdragen of het geheim van de flipperkast*. Nummer 7 van de reeks onderwijsvernieuwing. ISSN: 1876-0872 Nummer 7 (februari 2009) van de reeks.

Hattie, J., Dogger-Stigter, A.M., & Boogaarts, M. (2014) *Leren zichtbaar maken*. Bazalt Educatieve Uitgaven.

Hornstra, L, Mansfield, C, Van der Veen, I, Peetsma T., & Volman, M. (2014) *Motivational teacher strategies: the role of beliefs and contextual factors*. In: Learning environment research.

Marzano, R., Miedema, W. (2005) *Leren in 5 dimensies*. Nederland: Gorcum B.V., Koninklijke

Ryan, R.M., & Deci, E.L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development and well-being. *American Psychologist*, 55, 68-78.

Sluismans, D. & Kneyber, R. (red.). (2016). *Toetsrevolutie, naar een feedbackcultuur in het voortgezet onderwijs*. Culemborg: Phronese.

Van Loon, A-M. (2013). *Motivated Learning: Balancing between autonomy and structure*. Proefschrift Open Universiteit Heerlen.

Wiliam, D. (2013). *Cijfers geven werkt niet*. Meppel: Ten Brink Uitgevers/Didactief.

Bijlard, A. (2011). *MSCI, Mijn systeem van loopbaaninvloeden, bewerkt voor gebruik in Nederland*. Utrecht: APS.

Meijers, F., Kuijpers, M., Mittendorff, K. & Wijers, G. (Red.) (2014) *Het onzekere voor het zekere, kwetsbaarheid als kracht in loopbaandialogen*. Antwerpen-Apeldoorn: Garant.

Kuijpers, M. (2012). *Architectuur van leren voor de loopbaan: richting en ruimte (oratie)*. Open Universiteit.

Kuijpers, M., Meijers, F., & Bakker, J. (2006). *Krachtige loopbaangerichte leeromgevingen in het (v)mbo: hoe werkt het?* Driebergen: Het Platform Beroepsonderwijs.

Goed werkgeverschap, een uitgave van Vo in ontwikkeling, 2014-2, een uitgave van arbeidsmarkt en opleidingsfonds voortgezet onderwijs.

Kennisrotonde (2017). Welke aanpakken van taakbeleid en taakdifferentiatie in het vo zijn toegepast en wat is het effect op de ervaren werkdruk van docenten? (KR.139).

Nieuwe profielen vmbo

Door:

Caroline de Haas, afdelingsleider vmbo

*Chris Mondt, LCO (leerlingcoördinator)
vmbo beroepsgerichte leerwegen*

"Het nieuwe vmbo biedt kinderen uitdaging en ruimte voor eigen initiatieven, waardoor zij hun intrinsieke motivatie weten te vinden en te behouden."

De profielen

"Er zijn grote landelijke ontwikkelingen gaande in het vmbo. In plaats van 35 beroepsrichtingen hebben we nu 10 profielen binnen de 4 sectoren: Techniek, Economie, Zorg & Welzijn en Groen. Van die 10 profielen gaat de SVOL er 6 aanbieden: Bouwen, Wonen en Interieur (BWI), Produceren, Installeren en Energie (PIE), Economie en Ondernemen (E&O), Horeca, Bakkerij en Recreatie (HBR), Zorg & Welzijn (Z&W), Dienstverlening en Producten (D&P)."

"Deze profielen bieden leerlingen een ruime keuze voor de toekomst en passen goed bij wat nu succesvol is in de scholen. Zo vind je veel van het programma van Sport, Dienstverlening en Veiligheid (SDV) terug in het programma van Dienstverlening en Producten (D&P). En is techniekbreed herkenbaar in het nieuwe programma Produceren, Installeren en Energie (PIE). Daarnaast hebben we een mooie afdeling Horeca, Bakkerij en Recreatie (HBR) en blijft Zorg en Welzijn altijd van belang. We hebben dus gekeken naar wat we al in huis hadden, maar ook naar de vraag op de arbeidsmarkt. Er is bijvoorbeeld veel behoefte aan jonge mensen die zijn opgeleid in de technische vakken."

"Het was voor ons meteen duidelijk dat we de overgang naar de nieuwe profielen in samenwerking met de andere locaties zouden organiseren. We worden immers één vmbo. We ontwikkelen dus voor nu en voor het nieuwe cluster. Dat is niet altijd eenvoudig, want in de overgangsjaren naar de campus kan niet elke school, alle 6 de profielen aanbieden. Dit betekent

dat leerlingen de komende 3 jaar nog naar een andere school moeten overstappen als hun profiel elders wordt aangeboden. En dat is natuurlijk hartstikke vervelend; als je het leuk hebt op school, wil je niet weg. Op dit moment kiezen leerlingen er soms voor om op school te blijven en kiezen ze een profiel dat ze eigenlijk niet willen. Gelukkig is dit met de komst van één vmbo op de campus, straks voorbij."

Meer keuze - betere doorstroom

"Met de komst van één vmbo willen we leerlingen ook in de toekomst veel keuzes kunnen bieden en willen we leerlingen zo goed mogelijk laten doorstromen. Wij bieden dus 5 specifieke profielen aan en één breed profiel (D&P). Zo kunnen we een goede aansluiting met het mbo borgen.

Met het mbo samen kijken we regionaal naar wat bedrijven willen. Dat zijn veelal algemene competenties zoals klantvriendelijk zijn, initiatief nemen, ambitie hebben en beschikken over communicatieve vaardigheden naast specifieke vragen van kleinere bedrijven."

"Die generieke vaardigheden worden verweven in ons aanbod, ook binnen het loopbaanleren. Dit loopbaanleren begint al in leerjaar 1 en loopt door tot en met leerjaar 4. Het komt terug in alle vakken, ook de avo-vakken. We geven leerlingen hiermee de ruimte om bij zichzelf op zoek te gaan naar wat ze willen, wat ze kunnen en waar ze echt gelukkig van worden. Leerlingen die nu de juiste richting ontdekken, zullen minder snel afhaken in hun vervolgopleiding op het mbo. "

Voorbereiden op het mbo

“Leerlingen maken de keuze voor hun vervolgopleiding op basis van verwachtingen. Maar komen die verwachtingen overeen met de werkelijkheid? Hoe is de informatieverstrekking vanuit de vervolgopleidingen? Wat moet je als leerling in huis hebben? Wij willen winst behalen voor de leerling in de doorlopende leerroute. In het nieuwe ontwerp sluiten we daarom voor alle leerlingen in het vmbo het CSPE in leerjaar 3 af. In leerjaar 4 kiezen de leerlingen uit een vaststaand aanbod van 4 keuzevakken, die voor een groot deel zijn afgestemd met het mbo. Hierdoor kunnen ze leerwinst behalen in de doorstroom. Want met de juiste keuzevakken kun je in het mbo verbreden, verdiepen of versneld doorstromen naar een hoger niveau.

Omdat niet elke leerling meteen de goede keuze maakt, bieden we leerlingen ook de mogelijkheid tot een crossover. Een leerling die bijvoorbeeld in het 3e leerjaar examens doet in technische profielmodules en dit toch niet vindt passen, kan in het vierde jaar keuzevakken uit een andere richting volgen. Er is dus altijd sprake van leerwinst door een grotere kans op de juiste richtingkeuze en een betere aansluiting met het mbo door een doorlopend programma.”

Leertaken

“Onze beroepsgerichte vakdocenten hebben samen zelf leertaken ontwikkeld die als leermiddel worden ingezet bij de profielen. De leertaken sluiten aan bij de stof van het centraal examen, dus bij de profielmodules.

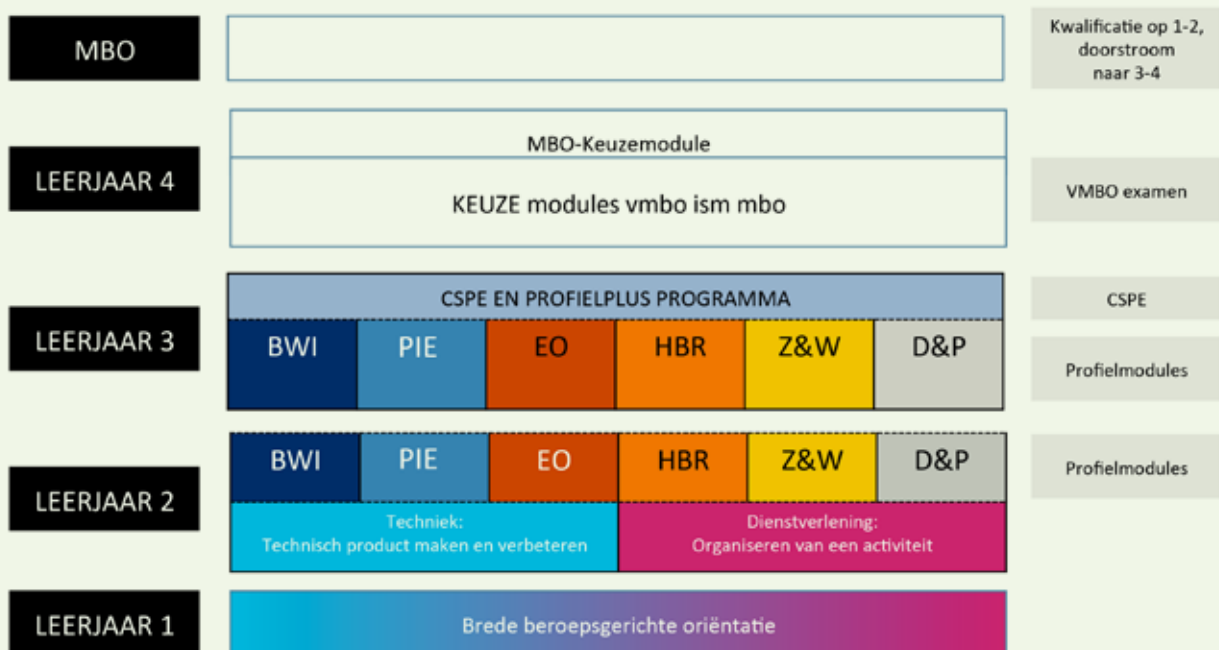
Leerlingen kunnen hiermee op hun eigen tempo en niveau aan de slag.

De samenwerking tussen docenten van het vmbo en het mbo wordt in de toekomst geïntensiveerd. We gaan lesstof en werkwijze op elkaar afstemmen op basis van wat de regio nodig heeft.”

Verwachtingen voor de toekomst

“De huidige tijd vraagt om een andere manier van onderwijs met meer individuele leerroutes die passen bij de doelgroep. We moeten toegroeien naar de 21e eeuw en, veel sterker nog dan nu, in verbinding staan met het bedrijfsleven. De betrokkenheid van docenten is groot, ze hebben echt zin om het anders, beter te gaan doen, omdat we elke dag zien dat leerlingen dat nodig hebben. We merken dat hierin samen optrekken verrijkend is. Door de gezamenlijke ontwikkeling kom je tot inzichten en verbreed je je eigen horizon ook.”

“Met het vmbo (en het mbo) op de nieuwe campus stralen we eenheid uit. We willen regionaal bekend staan als een plek waar leerlingen leren omdat ze het zinvol vinden en kansen zien voor hun toekomst. Het moet een plek zijn waar opbrengsten, maar ook welbevinden en het eigen initiatief belangrijk zijn. We gaan ervan uit dat we dit de komende jaren met elkaar voor elkaar krijgen.”

Ontwikkeling leertaken PIE (Producersen, Installeren en Energie)

Aan het woord:

Niels Mogensen
(docent metaaltechniek/
techniekbreed/PIE)

Gerard Mastenbroek
(docent elektrotechniek/
techniekbreed/PIE)

“De opdracht was om voor januari dit jaar twee boeken af te hebben. Dat is ons ruimschoots gelukt. Sterker nog, we zijn al helemaal klaar. We hebben een enorme klik binnen de afdeling en dat werpt zijn vruchten af in onze samenwerking.”

“Techniek op maat, deze methode is onze leidraad. Van daaruit zijn we aan de slag gegaan met de leertaken. Via het platform PIE waarbij wij zijn aangesloten, hebben we onze bevoegdheid voor PIE middels cursussen kunnen behalen. Het aanbod PIE - metaal-installatie en elektrotechniek - biedt de leerlingen een bredere keuze om te kijken wat ze écht leuk vinden en waarin ze eventueel verder willen.”

“De keuzedelen die wij willen bieden sluiten nu nog niet één op één aan bij het mbo hier in Lelystad. We willen onze jongeren natuurlijk in Lelystad houden, zowel voor de vervolgopleiding als voor het bedrijfsleven. Dat is een punt van aandacht en daar zijn we momenteel nog over in gesprek met elkaar.”

Structuurklassen

Aan het woord:

Eva Versteeg
(docent Nederlands, De Rietlanden)

Nick Evers
(docent lichamelijke opvoeding,
De Rietlanden)

*Allebei onderdeel van het
projectteam 'Structuurklassen'.*

Met ingang van volgend schooljaar wordt de pilot 'structuurafdeling' gelanceerd op De Rietlanden: een aparte afdeling binnen de school waar leerlingen met lwoo- en basisadvies onderwijs krijgen in een kleine, vertrouwde setting met extra veel structuur. Op basis van de specifieke onderwijsbehoefte wordt deze groep aangevuld met leerlingen die een kaderadvies hebben. Het betreft drie eerste klassen en vier tweede klassen.

"Herkenbaarheid en voorspelbaarheid staan centraal. Daarom hebben we een klein team van vaste docenten, geen onbekende invallers en alleen docenten die bewust kiezen voor deze doelgroep. Daarbij bewegen we dus ook duidelijk in de richting van de toekomstige scholen. Denk daarbij ook aan een gezamenlijke dagopstart en blokkroesters."

Onderwijsvernieuwing speelt ook een rol in de onderwijsaanpak, zowel op pedagogisch als op didactisch vlak. Ouderbetrokkenheid krijgt bijvoorbeeld een speciaal plekje. "We zijn bezig vanuit een positieve aanpak, waarbij we altijd in gesprek willen zijn. Ook als het goed gaat. Daarom gaan we ouders ook nadrukkelijk betrekken bij projecten en (feestelijke) periodeafsluitingen. Onderwijsinhoudelijk gezien gaan we vooral inzetten op projectmatig werken waarbij betekenisvol onderwijs en een vakoverstijgende benadering de kern vormen."

Vrijwel alle ouders zijn erg positief over dit project. Zij zien ook dat hun kind behoefte heeft aan extra veel structuur. "Het project is geslaagd als we onze ideeën hebben waargemaakt en we dat terugzien in gedrag en leerresultaten. Als ieder kind zich veilig, gewaardeerd en gestimuleerd voelt. Dat gaan we ook meten. Toch is het ook nu al geslaagd, want we zetten dit op met een klein en hecht team, waarbij we elkaar goed aanvullen. Dit geeft enorme energie."

BOUWEN, WONEN EN INTERIEUR (BWI)

“Wet- en regelgeving bouwprojecten”

Bouwproces en -voorbereiding

Leerdoelen:

- Je kunt begrijpen die de overheid gebruikt bij bouwprojecten beschrijven.
- Je kunt begrijpen die gebruikt worden bij ontwikkeling van nieuwe wijken beschrijven en herkennen.
- Je kunt regels op het gebied van veiligheid en gezondheid beschrijven en toepassen.
- Je kunt bepalen of een omgevingsvergunning (bouwvergunning) nodig is voor het oprichten van een bouwwerk.

Leerplek:

- ISG – Arcus

Link met:

- Site TOM
- Werkboek BWI 01
- Bronnen boek

Beroepen:

- Architect
- Werkvoorbereider
- Uitvoerder

Inleiding

Nederland is een klein land met veel inwoners. Bouwen zonder regels is dan niet mogelijk. De overheid probeert het aantal regels te verminderen, maar er blijven er nog genoeg over. Zo heeft alle grond in Nederland een bestemming. Op grond met de bestemming industriegebied mag je b.v. geen woningen bouwen.

De regels worden steeds aangepast, bijvoorbeeld op het gebied van het energiegebruik. De overheid wil dat er minder fossiele brandstoffen worden gebruikt. Daarom moeten nieuwe gebouwen aan steeds strengere isolatie-eisen voldoen.

Bij de ontwikkeling van nieuwe woonwijken moet er rekening gehouden worden met maatschappelijke voorzieningen, zoals scholen, winkels, enz.

Is er voor de ontwikkeling van een woonwijk een klein stukje natuurgebied nodig, dan moet er ergens anders een flink stuk nieuwe natuur aangelegd worden.

Verkennen

Wat ga je doen?

In deze les gaan we geen artikelen uit wetten en regels bespreken. We gaan alleen bestuderen wat deze wetten en regels in principe regelen.

Benodigheden

- Computer met internet en de site van Techniek Op Maat 2.0.
- Werkboek Techniek Op Maat BWI-01.

Product

- Inzicht in wetten en regels bij bouwprojecten.

De vmbo-mbo ontwikkeling – op weg naar de beroepscampus in Lelystad

Sterk beroepsonderwijs dat jong talent aflevert voor een sterke stad!

In het nieuwe onderwijscluster vmbo hebben we gekozen voor het uitgangspunt van de doorlopende leerlijn. Door de afsluiting van de profielvakken eind derde jaar, kunnen we als vmbo bk en mbo, samen het curriculum van leerjaar 4 van het vmbo en leerjaar 1 van het mbo vaststellen. Hierdoor kunnen leerlingen leerwinst boeken. Dit geldt evenzeer voor de tl-leerling die met een slim gekozen beroepsgericht vak succesvol kan doorstromen naar de arbeidsmarkt of het hbo. Dit jaar hebben we met een groep van circa 20-25 leidinggevenden en docenten nagedacht over de opbouw en invulling van dit curriculum van de beroepscampus.

Wat willen we bereiken?

Als MBO College Lelystad en SVOL werken we met elkaar samen aan een nieuw doorlopend aanbod van (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs onder één dak ('Beroepscampus Lelystad') omdat we denken dat we door onze samenwerking meer kunnen betekenen voor de (school)loopbaan van onze leerlingen en voor de stad Lelystad en zijn directe omgeving. Concreet denken we dat onze samenwerking op allerlei gebieden winst oplevert voor onze leerlingen en de stad Lelystad:

Het onderwijs wordt minder saai: overlappingsen halen we uit het programma. In plaats daarvan bieden we leerlingen de kans om extra dingen te leren (verdiepen en verbreden van hun beroepscompetenties). Dit noemen we 'leerwinst'. Hierdoor neemt de waarde van hun mbo-diploma toe.

Minder voortijdig schoolverlaten: er is geen breuk, geen overstap meer tussen vmbo en mbo. Leerlingen starten vanaf dag 1 met hun doorlopende leerlijn vmbo-mbo. Hierdoor brengen we de kans op voortijdig schoolverlaten terug naar bijna 0.

Doorstroom en opstroom: het gemiddelde opleidingsniveau in Lelystad blijft achter het landelijk gemiddelde terwijl de arbeidsmarkt steeds vaker een hoger opleidingsniveau vraagt dan dat van een startkwalificatie op mbo-niveau 2. Door het inrichten van doorlopende leerlijnen is er niet alleen meer kans op het behalen van een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt maar ook op doorstroom van leerlingen naar mbo-niveau 3 of 4. Hiermee kunnen we een belangrijke bijdrage leveren aan de arbeidsmarkt kansen van onze afgestudeerden, maar ook aan de personeelsvraag van de bedrijven uit Lelystad en omgeving.

Ditzelfde geldt voor de tl-leerling, die met een pittig beroepsgericht vak interessante mogelijkheden heeft op werk of succesvol kan doorstromen naar het hbo.

Grote betrokkenheid van regionale arbeidsmarkt: ons nieuwe gezamenlijke opleidingsaanbod kenmerkt zich niet alleen door de samenwerking tussen vmbo en mbo, maar ook door de inbreng van bedrijven en instellingen op onze scholen. Zo kunnen leerlingen al in hun vmbo-tijd kennismaken met de praktische aspecten van beroepen die op de regionale arbeidsmarkt veel voorkomen, een betere keuze voor een later beroep maken en leven-sechte beroepservaring opdoen. Waar we kansen zien, willen we ons onderwijs op de werkplek - bijvoorbeeld de luchthaven - zelf gaan organiseren.

Inspelen op veranderende vraag arbeidsmarkt: op de arbeidsmarkt tekenen zich naast de bekende beroepen waarvoor specifieke kennis en vaardigheden worden gevraagd, veel nieuwe functies af waarbij brede en flexibele inzetbaarheid van medewerkers belangrijke kenmerken zijn. Dit vraagt van het onderwijs de inrichting van bredere beroepskwalificaties, waar wij - door slim gebruik te maken van de keuzedelen in vmbo en mbo - op in willen spelen. Daarnaast worden digitale en communicatieve vaardigheden steeds belangrijker, zoals ook bleek bij ons bedrijfsbezoek.

Door nieuwe economische activiteiten in Lelystad (rond Lelystad Airport, de overslaghaven, Batavia Outlet) ontstaat ook een nieuwe vraag op de regionale arbeidsmarkt. Kwalificaties op het gebied van leisure & hospitality, logistiek, Airport Services en vliegtuigtechniek/-onderhoud worden belangrijk.

Leerlingen opleiden met ruggengraat: Vanuit onze gezamenlijk 'Leren met Ruggengraat' willen we onze leerlingen leren om initiatief te nemen, zelf keuzes te maken en daar verantwoordelijkheid voor te dragen. Hiermee willen we niet alleen breed ontwikkelde beroepsbeoefenaren opleiden maar ook 'burgers', die de samenleving begrijpen en daar een positieve rol in willen spelen.

Meer gediplomeerde inwoners voor Lelystad: door alles te doen wat we hierboven benoemd hebben, verwachten we dat meer leerlingen de aantrekkelijkheid en kwaliteit van ons onderwijs zullen herkennen en zullen kiezen voor vmbo-en mbo-onderwijs in Lelystad zelf. Daarmee stijgt de kans dat zij ook na het behalen van hun diploma in Lelystad blijven werken en wonen. Dat is goed voor de vitaliteit van de stad en de regionale economie.

Wat heeft onze samenwerking tot nu toe opgeleverd?

We hebben intussen een goed beeld van elkaars onderwijs en de mogelijkheden van integrale, doorlopende leerroutes. Er is een gezamenlijk beeld van de 'leerwinst' voor leerlingen en studenten binnen de beroepscompas.

De winst bestaat vooral uit verbredings- en verdiepingsmogelijkheden voor leerlingen/studenten en uit het schrappen van demotiverende dubbelingen in het programma.

Naar aanleiding van de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is gekozen voor twee brede opleidingsdomeinen Techniek en Dienstverlening binnen het mbo, waar leerlingen en studenten langs meerdere wegen (keuzevakken) naar toe kunnen werken. Het programma-aanbod behoeft nog verdere afstemming en dit geldt ook voor de samenwerking met andere partijen. Want voor alle leerlingen van niveau bk t/m tl-plus, en van smal naar breed, moet er een aantrekkelijke leerroute zijn.

Er is een structuur bedacht waarin verschillende leerroutes kunnen worden gevolgd. Leerlingen kunnen alleen een vmbo-programma volgen of kiezen voor een curriculum waarin ze voor 25% of 50% van het beroepsgerichte programma, in leerjaar 4 alvast keuzevakken volgen die hen leerwinst opleveren in het mbo. Vmbo- en mbo-collega's hebben de eerste keuzevakken die de leerlingen deze rechten geven, samen vastgesteld.

Er is afgesproken dat naast eenzelfde programmering, ook de vorm waarin leerlingen werken zoveel mogelijk op elkaar wordt afgestemd. Zo overweegt ook het mbo om met leertaken te gaan werken, richten we ons leerloopbaanleren volgens dezelfde systematiek in en gaat het 'Leren met Ruggengraat' aansluiten op 'Studeren met Topmentaliteit'.

Volgend jaar worden de eerste keuzevakken gegeven en de invoering van het beroepsgerichte vak in de tl voorbereid. Langzamerhand zullen cross-over programma's, dat zijn keuzevakken/delen die voor verschillende leerroutes zinvol zijn, leerlingen meer keuzes bieden.

Leerroutes

De samenwerking tussen vmbo en mbo Lelystad heeft geresulteerd in een integraal vmbo-mbo-curriculum. Dit curriculum is ontworpen vanuit de kernwoorden standaardisering en modulering en beslaat leerjaar 4 vmbo en leerjaar 1 mbo.

Om dit integraal vmbo-mbo-curriculum zichtbaar te maken hebben we een visuele weergave laten ontwikkelen waarop we met behulp van legoblokjes in kleuren de verschillende leerlijnen kunnen aangeven.

De 4 legoblokken per leerweg staan gelijk aan de 4 periodes per schooljaar. De onderste (beige) laag van de blokken is de algemene gemeenschappelijke pedagogische visie 'Leren met Ruggengraat' die bij alle modules terugkomt.

In leerjaar 3 vmbo hebben de legoblokken allemaal dezelfde kleur. Dit is het programma met de verplichte beroepsgerichte vakken die bij het gekozen profiel horen. Bij vmbo-tl zijn de blokjes half zo groot omdat deze leerlingen de helft minder tijd hebben voor de beroepsgerichte vakken, dan bb- en kb-leerlingen.

In leerjaar 4 ontstaat de mogelijkheid voor leerwinst tot wel 50%. Wanneer een leerling van de 4 keuzevakken er 2 kiest waarvan de leerstof aansluit bij de vervolgopleiding op het mbo dan levert dat 50% leerwinst op. Je ziet dat de gele blokjes (de vrije keuzevakken uit het vmbo) worden meegenomen in het eerste leerjaar van het mbo.

Zo geldt dat voor alle leerwegen, hoe meer keuzevakken je kiest die aansluiten bij het mbo, hoe meer leerwinst er optreedt.

De verschillende kleuren corresponderen met de mbo-programma's op de verschillende niveaus.

SVOL

Stichting voor Voortgezet Onderwijs
Lelystad

www.svol.nl